

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ ЛІСОТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ УКРАЇНИ

Навчально-науковий інститут бізнесу, менеджменту та маркетингу

Кафедра менеджменту

ДИПЛОМНА РОБОТА

магістра

на тему: **Оптимізування управління власним
капіталом ТОВ «Проектінвестбуд-КСД»**
Optimization of Equity Capital Management of LLC “Proektinvestbud-KSD”

Виконав

студент гр. МЕ-61м

Карпа Т.А.

(підпис)

(прізвище, ініціали)

Науковий керівник

Динька П.К.

(підпис)

(прізвище, ініціали)

Рецензент

Колінько Н.І.

(підпис)

(прізвище, ініціали)

Львів – 2025 р.

НАЦІОНАЛЬНИЙ ЛІСОТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ УКРАЇНИ

<i>Навчально-науковий інститут</i>	<u>бізнесу, менеджменту та маркетингу</u>
<i>Кафедра</i>	<u>менеджменту</u>
<i>Освітньо-кваліфікаційний</i>	<u>магістр</u>
<i>рівень</i>	
<i>Спеціальність</i>	<u>073 «Менеджмент»</u>
<i>Освітня програма</i>	<u>Менеджмент</u>

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувачка кафедри менеджменту

_____ к.е.н., доцент Максимець О.В.

“ _____ ” _____ 2025 р.

ЗАВДАННЯ НА ДИПЛОМНУ РОБОТУ МАГІСТРА

Карпи Тараса Андрійовича

(прізвище, ім'я, по-батькові)

1. **Тема роботи:** Оптимізування управління власним капіталом ТОВ «Проектінвестбуд-КСД»

2. **Керівник дипломної роботи:** Динька Павло Кузьмович, к.е.н., доцент
(прізвище, ім'я, по-батькові, науковий ступінь, вчене звання)

Затверджена наказом по університету від «10» вересня 2025 р. № С-706

2. **Термін подання студентом роботи:** « 10 » грудня 2025 р.

3. **Вихідні дані до дипломної роботи:** наукова, навчально-методична література та звітні дані роботи ТОВ «Проектінвестбуд-КСД».

4. **Зміст пояснювальної записки** (розділи, які потрібно розробити):

Розділ 1. Теоретичні підходи та економічна характеристика власного капіталу

Розділ 2. Аналіз діяльності підприємства та оцінка стану використання власного капіталу

Розділ 3. Стратегії управління власним капіталом для забезпечення фінансової стійкості

5. **Перелік графічного матеріалу:** 1.Порівняння власного і позикового капіталу. 2.Переваги і недоліки власного капіталу. 3.Динаміка основних показників діяльності ТОВ «Проектінвестбуд-КСД». 4.Динамічні зміни у капіталі підприємства. 5.Динаміка власного капіталу ТОВ «Проектінвестбуд-КСД». 6.Показники ТОВ «Проектінвестбуд-КСД» та рекомендації щодо

оптимізації структури власного капіталу. 7. Оптимізація оборотних активів ТОВ «Проектінвестбуд-КСД».

6. Консультанти дипломної роботи, із зазначенням розділів, що стосуються їх:

Розділ	Консультанти	Підпис, дата	
		Завдання видав	Завдання прийняв

7. Дата видачі завдання « 09 » « вересня » 2025 року.

Науковий керівник

_____ (підпис)

Динька П.К.
(прізвище, ініціали)

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів дипломного проекту	Термін виконання етапів проекту	Примітка
1.	Вибір тематики дослідження	12.08 – 15.08.2025	виконано
2.	Збір та опрацювання статистичної інформації підприємства товариства	18.08 – 29.08.2025	виконано
3.	Виконання індивідуального завдання за обраною тематикою	01.09 – 26.09.2025	виконано
4.	Написання теоретичного розділу (Розділ 1)	06.10 – 17.10.2025	виконано
5.	Написання аналітико-дослідницького розділу (Розділ 2)	20.10 – 31.10.2025	виконано
6.	Написання рекомендаційного розділу (Розділ 3)	03.11 – 14.11.2025	виконано
5.	Формування узагальнень та висновків, оформлення пояснювальної записки	17.11 – 21.11.2025	виконано
6.	Оформлення пояснювальної записки до дипломної роботи, перевірка роботи на плагіат	24.11 – 01.12.2025	виконано
7.	Підготовка доповіді до захисту магістерської роботи	02.12 – 15.12.2025	виконано

Студент _____ Карпа Т.А.
(підпис)

Керівник роботи _____ Динька П.К.
(підпис)

УДК 658.15 Карпа Т.А. Оптимізування управління власним капіталом ТОВ «Проектінвестбуд-КСД» Випускна робота магістра. – Львів: НЛТУ України, 2025. - 69 с.

РЕФЕРАТ

Метою дослідження в магістерській роботі є дослідження теоретичних засад та економічної суті управління власним капіталом підприємства, аналіз діючої практики його формування й використання, а також розроблення пропозицій щодо оптимізування управління власним капіталом з метою підвищення фінансової стійкості та ефективності діяльності Товариства з обмеженою відповідальністю «Проектінвестбуд-КСД».

Об'єктом дослідження є фінансово-господарська діяльність ТОВ «Проектінвестбуд-КСД» у частині формування та використання власного капіталу.

Предметом дослідження є ефективність управління власним капіталом підприємства та його вплив на фінансову стійкість, рентабельність і конкурентоспроможність.

Методами дослідження є аналіз і синтез, логічне узагальнення, економіко-статистичний метод, порівняльний і графічний аналіз.

Результати дослідження полягають у поглибленні теоретичних положень щодо управління власним капіталом, здійсненні комплексного аналізу структури, динаміки та ефективності використання власного капіталу ТОВ «Проектінвестбуд-КСД», а також у розробленні практичних рекомендацій з оптимізування його управління.

Практичне значення одержаних результатів полягає в можливості їх використання ТОВ «Проектінвестбуд-КСД» для підвищення рівня фінансової стійкості, платоспроможності та рентабельності діяльності, а також для обґрунтування управлінських рішень у сфері фінансового менеджменту.

Пояснювальна записка складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Робота містить 19 таблиць, 14 рисунків та 41 використані інформаційні джерела.

Ключові слова: власний капітал, управління власним капіталом, фінансова стійкість, оптимізація, ефективність діяльності, фінансовий менеджмент.

ABSTRACT

The purpose of the research in the master's thesis is to study the theoretical foundations and economic essence of the management of the enterprise's equity capital, analyze the current practice of its formation and use, as well as develop proposals for optimizing equity capital management in order to increase the financial stability and efficiency of the Limited Liability Company "Proektinvestbud-KSD".

The object of the research is the financial and economic activities of LLC "Proektinvestbud-KSD" in terms of the formation and use of equity capital.

The subject of the research is the effectiveness of the management of the enterprise's equity capital and its impact on financial stability, profitability and competitiveness.

The research methods are analysis and synthesis, logical generalization, economic and statistical method, comparative and graphical analysis.

The results of the research consist in deepening the theoretical provisions on equity capital management, carrying out a comprehensive analysis of the structure, dynamics and efficiency of the use of equity capital of LLC "Proektinvestbud-KSD", as well as in developing practical recommendations for optimizing its management.

The practical significance of the results obtained lies in the possibility of their use by LLC "Proektinvestbud-KSD" to increase the level of financial stability, solvency and profitability of activities, as well as to substantiate management decisions in the field of financial management.

The explanatory note consists of an introduction, three sections, conclusions, a list of sources used and appendices. The work contains 19 tables, 14 figures and 41 information sources used.

Keywords: equity, equity management, financial stability, optimization, efficiency of activities, financial management.

Зміст

ВСТУП.....	6
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ПІДХОДИ ТА ЕКОНОМІЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА ВЛАСНОГО КАПІТАЛУ.....	8
1.1. Сутність і форми власного капіталу	8
1.2. Ключові функції та класифікація власного капіталу	19
1.3. Науковий і методичний підхід до визначення та оцінки капіталу підприємства	22
Висновки до розділу 1.	31
РОЗДІЛ АНАЛІЗ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА ТА ОЦІНКА СТАНУ ВИКОРИСТАННЯ ВЛАСНОГО КАПІТАЛУ	33
2.1. Організаційна структура, історія створення та основні напрями роботи підприємства	33
2.2.. Загальна економічна характеристика підприємства	35
2.3. Оцінка структури та змін власного капіталу	46
Висновки до розділу 2	52
РОЗДІЛ 3 СТРАТЕГІЇ УПРАВЛІННЯ ВЛАСНИМ КАПІТАЛОМ ДЛЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ.....	54
3.1. Основні аспекти оптимізації капіталу	54
3.2. Оновлення матеріально-технічної бази на основі реінвестування власного капіталу.....	58
3.3. Оптимізація структури оборотних активів як резерв підвищення ефективності діяльності підприємства	59
3.4. Резервний капітал як інструмент підвищення фінансової стійкості підприємства	61
Висновки до розділу 3	61
ВИСНОВКИ І ПРОПОЗИЦІЇ	63
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	66
ДОДАТКИ	Помилка! Закладку не визначено.

ВСТУП

У сучасних умовах розвитку економіки України та глобального ринку будівельна галузь відіграє ключову роль у формуванні інфраструктурного потенціалу країни. Ефективне функціонування будівельних підприємств неможливе без належного управління фінансовими ресурсами, зокрема власним капіталом, який виступає основним джерелом фінансування, забезпечує фінансову стійкість, розвиток та конкурентоспроможність компаній.

Власний капітал підприємства є комплексним ресурсом, що включає фінансові, фізичні та інтелектуальні активи. Він виконує функції виробничого та інвестиційного засобу, об'єкта управління, інструмента ринкових операцій і носія ризиків. Ефективне управління власним капіталом передбачає аналіз динаміки надходжень і витрат, планування ресурсів, оптимізацію співвідношення власних і позикових коштів, що сприяє підвищенню інвестиційної привабливості та стратегічній гнучкості підприємства.

Об'єктом дослідження є фінансово-господарська діяльність ТОВ «Проектінвестбуд-КСД» у частині формування та використання власного капіталу.

Предметом дослідження є ефективність управління власним капіталом підприємства та його вплив на фінансову стійкість, рентабельність і конкурентоспроможність.

Метою дослідження в магістерській роботі є дослідження теоретичних засад та економічної суті управління власним капіталом підприємства, аналіз діючої практики його формування й використання, а також розроблення пропозицій щодо оптимізування управління власним капіталом з метою підвищення фінансової стійкості та ефективності діяльності ТОВ «Проектінвестбуд-КСД».

Для досягнення поставленої мети у роботі поставлено такі завдання:

1. Дослідити теоретичні основи формування та управління власним капіталом підприємства.

2. Провести економічний та фінансовий аналіз діяльності ТОВ «Проектінвестбуд-КСД» за період 2020-2024 рр.

3. Оцінити ефективність використання власного капіталу підприємства.

4. Розробити заходи щодо оптимізації структури капіталу та підвищення рентабельності власного капіталу.

5. Запропонувати рекомендації щодо підвищення фінансової стійкості та конкурентоспроможності підприємства.

Методи дослідження включають аналіз фінансової звітності, економіко-математичне моделювання, методи оптимізації структури капіталу, порівняльний та факторний аналіз, а також експертні оцінки.

Наукова та практична значимість роботи полягає у систематизації знань щодо управління власним капіталом будівельного підприємства, а також у розробці конкретних рекомендацій для підвищення фінансової ефективності та стабільності ТОВ «Проектінвестбуд-КСД».

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ПІДХОДИ ТА ЕКОНОМІЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА ВЛАСНОГО КАПІТАЛУ

1.1. Сутність і форми власного капіталу

Ефективність діяльності підприємства відображається у зростанні та нагромадженні його власності, передусім капіталу. Оскільки головним джерелом фінансування початкового етапу функціонування підприємства виступають власні ресурси, початковий капітал має вирішальне значення для становлення його діяльності.

Поняття «капітал» є одним із ключових у економічній науці, і представники різних економічних шкіл неодноразово досліджували його зміст і сутність. Теоретичні підходи до визначення капіталу доцільно розглядати в історичній ретроспективі, акцентуючи увагу на поглядах видатних економістів.

У процесі історичного розвитку виокремлено три основні підходи до формування капіталу (див. рис. 1.1).

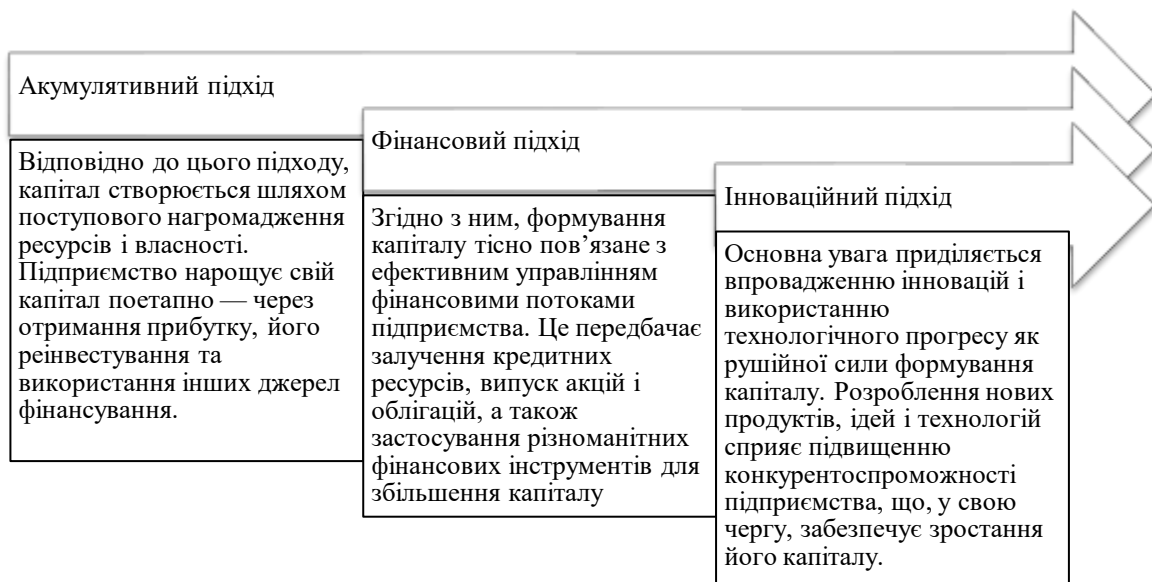

Рис. 1.1. Основні підходи до формування капіталу

Зазначені підходи відображають різні способи, за допомогою яких підприємства можуть формувати свій капітал, враховуючи економічні умови та рівень інноваційного розвитку певного періоду.

У сучасних реаліях основними складовими капіталу виступають фінансовий, фізичний та інтелектуальний капітал.

Таким чином, у сучасному економічному середовищі капітал може виконувати кілька взаємопов'язаних ролей:

1. Виробничий та інвестиційний ресурс. Капітал є фундаментальною основою для здійснення господарської діяльності підприємства, адже без наявності достатніх ресурсів неможливо забезпечити ефективний виробничий процес. Саме завдяки капіталу створюються умови для виготовлення товарів і надання послуг, упровадження нових технологій та підвищення продуктивності праці.

Фізичний капітал охоплює матеріальні елементи - обладнання, споруди, транспортні засоби, виробничі приміщення, інженерні мережі тощо. Вони забезпечують матеріальну базу виробництва, впливають на рівень технічного оснащення підприємства та визначають його конкурентоспроможність.

Фінансовий капітал, у свою чергу, виступає джерелом інвестування в оновлення основних засобів, розширення виробничих потужностей, упровадження інноваційних технологій і розвиток нових напрямів діяльності. Завдяки ефективному управлінню фінансовими ресурсами підприємство може збільшувати обсяги виробництва, поліпшувати якість продукції та зміцнювати свої позиції на ринку.

Отже, капітал як виробничий та інвестиційний ресурс є не лише засобом підтримки поточної діяльності, а й стратегічним інструментом розвитку, що визначає перспективи зростання підприємства в довгостроковій перспективі.

2. Об'єкт формування та управління. Капітал є не лише ресурсом, а й самостійним об'єктом управління, який підлягає цілеспрямованому формуванню, структуризації та оптимізації. Ефективне управління капіталом передбачає розроблення і реалізацію стратегій, спрямованих на забезпечення його зростання, збереження вартості та підвищення прибутковості.

Управління капіталом охоплює процеси фінансового планування, контролю за рухом грошових потоків, визначення оптимальної структури

джерел фінансування та раціонального використання наявних ресурсів. Важливу роль відіграє баланс між власним і позиковим капіталом, що впливає на фінансову стабільність і стійкість підприємства.

Крім того, ефективне управління капіталом передбачає постійне вдосконалення виробничих процесів, впровадження інновацій, модернізацію обладнання та розвиток кадрового потенціалу. Такий підхід дозволяє підприємству підвищити ефективність використання своїх ресурсів, зменшити витрати та забезпечити стабільне зростання у довгостроковій перспективі.

Отже, капітал виступає не лише як економічна категорія, але й як динамічний інструмент управління, який визначає фінансову стратегію, конкурентоспроможність та розвиток підприємства.

3. Об'єкт купівлі-продажу. Капітал є важливим об'єктом ринкових відносин, оскільки може виступати предметом купівлі, продажу чи обміну в різних формах. На фінансових ринках він набуває матеріального вираження у вигляді акцій, облігацій, інвестиційних сертифікатів, паїв, валютних активів та інших фінансових інструментів. Такі активи можуть вільно обертатися на ринку, забезпечуючи можливість їх купівлі чи продажу з метою отримання прибутку або підвищення ліквідності підприємства.

У цьому контексті капітал виконує функцію не лише засобу накопичення, а й інструмента інвестування, що створює нові можливості для розширення діяльності, залучення зовнішніх ресурсів і розвитку партнерських відносин. Торгівля капіталом дозволяє підприємствам залучати додаткові кошти через випуск цінних паперів або продаж частки власності, водночас забезпечуючи інвесторам дохід у вигляді дивідендів, відсотків чи приросту ринкової вартості активів.

Таким чином, капітал у ринковій економіці виступає універсальним товаром, який поєднує в собі ознаки ресурсу, інвестиційного інструмента та джерела прибутку, сприяючи розвитку підприємницької діяльності та функціонуванню фінансових ринків.

4. Носій факторів ризику. Капітал є не лише джерелом розвитку та прибутку, а й носієм певного рівня ризику, пов'язаного з економічною діяльністю підприємства. У процесі інвестування завжди існує ймовірність втрати частини або всієї вартості вкладеного капіталу, що зумовлюється коливаннями ринкових умов, зміною цін, нестабільністю попиту, інфляційними процесами чи непередбачуваними управлінськими рішеннями.

Інвестори та підприємства приймають різні рівні ризику, залежно від структури та розподілу своїх капітальних активів між різними видами інвестицій - короткостроковими й довгостроковими, високоризиковими й консервативними. Формування збалансованого інвестиційного портфеля, диверсифікація напрямів вкладень і грамотне управління ризиками дозволяють мінімізувати можливі втрати та забезпечити стабільність прибутковості.

Отже, капітал виконує подвійну роль: з одного боку, є рушійною силою економічного зростання, а з іншого - виступає інструментом, що потребує обережного й стратегічного підходу через наявність ризиків, невід'ємних від підприємницької діяльності.

Підсумовуючи, у сучасному економічному середовищі капітал виконує низку ключових функцій - від забезпечення організації виробництва до виступу як об'єкта ринкових операцій і носія потенційних ризиків.

Дослідження економічної літератури показує, що категорія «капітал підприємства» не має єдиного тлумачення на сучасному етапі розвитку науки. Узагальнення різних наукових підходів (рис. 1.1) свідчить, що переважна частина авторів (25,0% із 32 проаналізованих джерел) розглядає капітал підприємства як поєднання власних і позикових ресурсів, які вкладаються в його активи з метою підтримки та розвитку господарської діяльності.

Л.В. Івченко зазначає, що власний капітал має довгу та плідну історію розвитку уявлень. При дослідженні цього поняття важливо розуміти, що він є частиною загального капіталу підприємства та суттєво забезпечує виробничо-господарські процеси. На відміну від залученого капіталу, який переважно

розглядається як додаткове джерело фінансування для розширення діяльності, власний капітал виступає основним ресурсом для функціонування підприємства.

Таблиця 1.1.

Термін «капітал» у ретроспективі

Економічна школа	Представник	Визначення капіталу
Античність	Аристотель (384-322 рр. до н.е.)	Джерело накопичення багатства
Меркантилісти	Т. Ман (1571-1641)	Абсолютна форма багатства.
Фізіократи Ф.	Кене(1694- 1774)	Сума грошей, авансована у виробництво
Класична економічна школа	У. Петі (16231- 687)	Грошова вартість
	А. Сміт (1723-1790), Д. Рікардо (1772-1823)	Капітал як накопичений запас (частина багатства), необхідний для подальшого виробництва з метою отримання прибутку
	Ж.Б. Сей (1767-1832)	Фактор, що створює вартість
	Н.Г. Чернишевський (1828-1889)	Матеріальні цінності, спрямовані на виробництво
Марксизм	К. Маркс (1818- 1883)	Капітал - це самозростаюча вартість у власності роботодавця: це сутність, що проявляється в русі, у взаємодії уречевлених засобів виробництва з живою працею
Новітня школа І.	І. Шумпетер (кінець ХІХ-поч. ХХ ст.)	Визначав капітал як «фонд купівельної сили», за рахунок якого придбаються засоби виробництва з метою якісного розвитку суспільства
Австрійська школа	Е. Бем-Баверк (1851-1919)	Засоби існування, що авансуються робочим
	К. Менгер (1840-1921)	Економічні блага, що спрямовані на майбутнє, беруть участь у виробництві і є джерелом доходу
Неокласична школа	А. Маршал (1842- 1924)	Призначений для торгівельно-промислових цілей і є фактором виробництва.
	П. Самуельсон (1915)	Ресурс довготривалого користування, створений з метою виробництва
	І. Фішер (кінець ХГХ-ХХ ст.)	Капітал як запас багатства у певний час. як здатність багатства і власності приносити їх власнику постійний дохід у вигляді «потоків»
Кембриджська школа	Дж. Робінсон (1903-1983)	Гроші, універсальний товар ділового світу
Сучасні економісти	А.М. Румянцев	Відносини експлуатації
	А.С. Булатов, К.А. Раїцький	Блага, що використовуються як ресурс у подальшому виробництві
	А.В. Парамонов	Засоби виробництва, що приносять додану вартість
	П. Бурд'є	Ресурс, що конвертується у гроші та інституалізується у формі прав власності
	І.О. Бланк	Накопичений запас економічних благ у грошовій та товарній формі, що беруть участь у економічному процесі як інвестиційний ресурс та фактор виробництва

Природа власного капіталу завжди була однією з найскладніших тем і привертала увагу представників різних економічних шкіл. У залежності від етапу економічного розвитку суспільства поняття власного капіталу трактувалося по-різному, що підкреслює його багатогранність та важливість для теорії і практики управління підприємством.

А.П. Бобяк визначає «власний капітал» як сукупну вартість ресурсів, що перебувають у власності підприємства і використовуються для формування його активів.

Н.В. Чебанова та Ю.А. Василенко визначають «власний капітал» як внутрішні джерела фінансування підприємства, що не мають визначеного строку повернення. До нього відносяться кошти, внесені засновниками (учасниками), реінвестований чистий прибуток, накопичений протягом існування підприємства, а також дарчий капітал.

Н. Шевчук зазначає, що «власний капітал» охоплює ресурси підприємства, внесені його засновниками без визначення строку повернення або залишені ними на підприємстві з оподаткованого прибутку.

У свою чергу, С.Ф. Голова та В.І. Єфименко відзначають, що «власний капітал корпорації» формується через випуск акцій, тобто за рахунок коштів, внесених інвесторами (власниками) в обмін на акції, випущені корпорацією.

За висновками М.Л. Малярець, «власний капітал підприємства» охоплює як капітал, вкладений незалежно від джерел його отримання, так і накопичений прибуток.

Водночас В.В. Сопко у своїй монографії пропонує розглядати «власний капітал» через три основні підходи - бухгалтерський, правовий та економічний, що дає змогу всебічно оцінити його сутність і функціональне значення для підприємства.

Дослідження існуючих підходів до тлумачення поняття «власний капітал», що представлені в сучасній економічній літературі, свідчить, що на законодавчому рівні його розглядають як чисті активи. Тобто власний капітал визначається як частина активів підприємства, що залишається після покриття

всіх його зобов'язань.

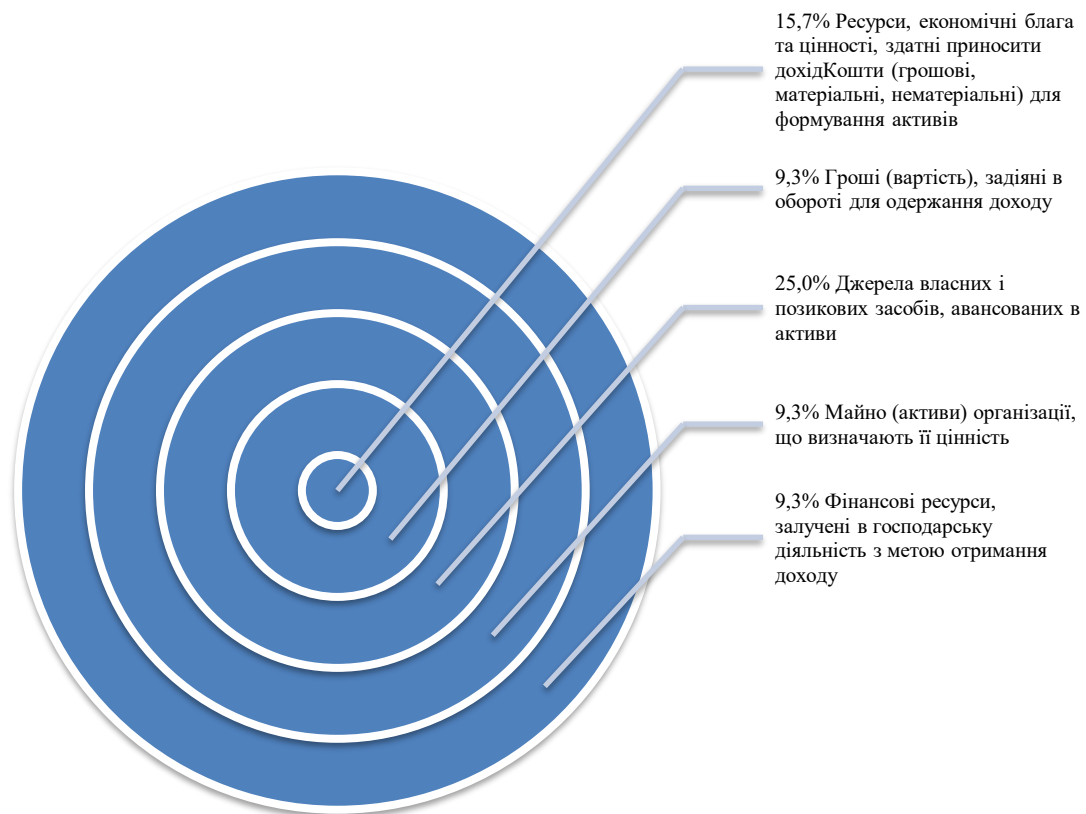

Рис. 1.2. Структура та питома вага трактувань поняття «капітал підприємства» у сучасній економічній літературі (розробка автора).

Вважаємо, що всі наведені підходи до визначення власного капіталу є прийнятними, оскільки вони відображають його сутність через призму джерел формування та зобов'язань перед власниками підприємства. Разом із тим, для цілей бухгалтерського обліку та економічного аналізу визначення цієї категорії потребує уточнення, зокрема з урахуванням кругообігу капіталу в процесі господарської діяльності та його економічної й правової природи.

Отже, у нашому баченні, власний капітал підприємства розглядається як сукупна величина власних джерел фінансування активів, що належать підприємству, яка формується як за рахунок внесків власників, так і завдяки додатково створеним або отриманим коштам у ході здійснення господарської діяльності.

Аналіз капіталу свідчить, що його ключові аспекти належать до трьох

взаємопов'язаних сфер: економічної, юридичної та облікової (рис. 1.3).

Рис. 1.3. Структура основних аспектів визначення капіталу

Розглянемо основні чинники, що визначають розмір власного капіталу підприємства та впливають на його динаміку у господарській діяльності:

1. Залучення інвестицій:

– Надходження додаткових інвестицій у вигляді грошових коштів або інших активів сприяє збільшенню загальної вартості активів підприємства, що безпосередньо призводить до зростання власного капіталу та зміцнення фінансової стійкості підприємства.

2. Вилучення коштів:

– Відтік фінансових ресурсів або інших активів з підприємства зменшує його загальні активи, що негативно впливає на величину власного капіталу і може обмежувати можливості для інвестицій та розвитку.

3. Формування доходів:

– Отримання доходів і прибутку в процесі господарської діяльності збільшує власний капітал, забезпечуючи підприємству додаткові ресурси для реінвестування, модернізації обладнання та розширення виробництва.

4. Зростання витрат:

– Збільшення витрат, пов'язаних із виробництвом, управлінням або іншими операційними процесами, зменшує чистий прибуток підприємства, що, у свою чергу, знижує величину власного капіталу і може впливати на його фінансову стійкість.

Таким чином, динаміка власного капіталу визначається балансом між надходженням ресурсів, отриманими доходами та витратами підприємства, що дозволяє оцінити його фінансову стабільність та інвестиційні можливості.

На рисунку 1.4 графічно відображено, як зазначені фактори впливають на формування та зміну величини власного капіталу.

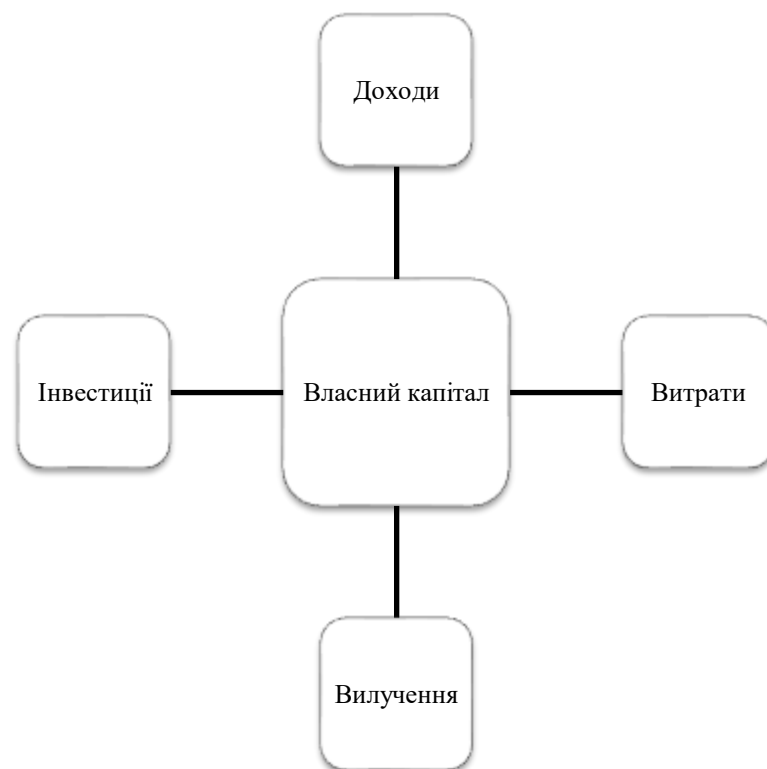

Рис. 1.4. Основні напрями змін показників власного капіталу

Основні етапи руху власного капіталу включають формування, розподіл, використання та відтворення ресурсів у процесі функціонування підприємства.

Ефективне управління власним капіталом передбачає не лише раціональне використання наявних ресурсів, а й планомірне формування внутрішніх фінансових джерел, які забезпечують перспективний розвиток, інвестиційні можливості та підвищення фінансової стійкості підприємства.

Слід зазначити, що конкретна фінансова політика щодо формування фінансових ресурсів є невід'ємною складовою загальної стратегії підприємства. Вона розробляється з метою забезпечення необхідного рівня самофінансування, який підприємство планує реалізувати для стабільного функціонування та розвитку.

Таблиця 1.2

Порівняння власного і позикового капіталу

Характеристика	Власний капітал	Позиковий капітал
Джерела формування	Власні кошти підприємства, нерозподілений прибуток, додаткові внески власників	Банківські кредити, облигації, позики від інших фінансових установ
Процедура залучення	Просте рішення власників/керівництва, без погоджень із зовнішніми інвесторами	Потрібне оформлення договорів, узгодження умов з кредиторами або інвесторами
Вартість використання	Не потребує сплати відсотків або комісій	Вимагає регулярної сплати відсотків та погашення основної суми боргу
Фінансова стійкість	Підвищує платоспроможність та знижує ризик банкрутства	Може збільшувати фінансові ризики при високих відсоткових ставках
Гнучкість використання	Висока, можна направляти на будь-які цілі підприємства	Обмежена умовами кредитного договору або інвестиційного контракту
Вплив на прибутковість	Підвищує ефективність і прибутковість, оскільки не зменшує кошти на відсотки	Використання коштів може зменшувати чистий прибуток через сплату відсотків
Стратегічний розвиток	Дозволяє реалізовувати довгострокові плани, інвестувати в інновації та розширення	Може обмежувати стратегічну гнучкість через обов'язкові зобов'язання
Ризики для підприємства	Мінімальні, контроль з боку власників	Вищі, можливі фінансові навантаження та ризик неплатоспроможності при невдалих умовах

Отже, процес розробки фінансової політики підприємства включає комплекс взаємопов'язаних етапів, що забезпечують ефективне формування та використання власного капіталу.

1. Аналіз попереднього формування власного капіталу:

– На цьому етапі здійснюється детальне дослідження динаміки власного капіталу за попередні періоди. Оцінюються основні тенденції змін, виявляються сильні та слабкі сторони у використанні ресурсів, а також

визначаються резерви для оптимізації капіталу. Такий аналіз дозволяє підприємству об'єктивно оцінити минулий досвід управління фінансами і спланувати подальші кроки щодо стабілізації та розвитку капіталу.

2. Визначення потреби у власних фінансових ресурсах:

– Встановлюється обсяг ресурсів, необхідних для забезпечення як поточних операцій підприємства, так і реалізації перспективних інвестиційних проектів. Цей етап включає прогнозування фінансових потоків, оцінку потреб у матеріальних та нематеріальних ресурсах, а також врахування потенційних ризиків, що можуть вплинути на забезпечення діяльності.

3. Оцінка вартості залученого капіталу з різних джерел:

– Проводиться аналіз можливостей залучення капіталу з різних джерел, як внутрішніх, так і зовнішніх, із урахуванням вартості залучення, ризиків та потенційних вигод. Це дозволяє підприємству обирати найбільш ефективні фінансові рішення, мінімізувати витрати на фінансування та забезпечити оптимальне співвідношення власних і позикових ресурсів.

4. Аналіз внутрішніх джерел фінансування:

– На цьому етапі оцінюються внутрішні резерви підприємства, можливості реінвестування чистого прибутку та ефективного використання наявних активів. Вивчаються шляхи максимального залучення внутрішніх фінансових ресурсів для підтримки діяльності без необхідності залучення зовнішніх коштів.

5. Визначення зовнішніх джерел фінансування:

– Проводиться ідентифікація та оцінка потенційних зовнішніх джерел фінансування, включаючи кредити, емісію акцій або облігацій, інвестиції стратегічних партнерів. Цей етап дозволяє покрити дефіцит капіталу, підтримати фінансову стабільність і забезпечити можливості для розвитку та модернізації підприємства.

6. Оптимізація співвідношення внутрішніх і зовнішніх джерел:

– Розробляються стратегії, спрямовані на збалансоване використання внутрішніх і зовнішніх джерел фінансування. Це забезпечує раціональне

формування власного капіталу, мінімізацію фінансових ризиків, підтримку ліквідності та сприяє довгостроковій фінансовій стійкості підприємства.

Загалом, такий комплексний підхід дозволяє підприємству ефективно управляти власним капіталом, забезпечує планомірне формування фінансових ресурсів і враховує його економічну, облікову та правову сутність. Це створює міцну основу для стратегічного розвитку підприємства, підвищення його інвестиційної привабливості та конкурентоспроможності на ринку.

1.2 Ключові функції та класифікація власного капіталу

Капітал відіграє фундаментальну роль у забезпеченні стабільного функціонування підприємства та задоволенні його поточних і перспективних потреб. Ефективне управління капіталом неможливе без його правильного розподілу та класифікації, яка дозволяє глибше зрозуміти його структуру, джерела формування та функціональні можливості. Класифікація капіталу є ключовим етапом, що дозволяє не лише оцінювати поточний стан фінансових ресурсів, а й приймати обґрунтовані управлінські рішення щодо їхнього оптимального використання та розвитку.

Власний капітал підприємства є ключовим джерелом фінансування його діяльності та відіграє важливу роль у забезпеченні фінансової стійкості, розвитку та конкурентоспроможності. Для ефективного управління власним капіталом необхідна його системна класифікація, яка дозволяє оцінювати джерела формування, структуру і функціональне призначення ресурсів.

Класифікація власного капіталу може здійснюватися за кількома критеріями:

1. За джерелами формування

– Статутний (складений) капітал - кошти, внесені засновниками (учасниками) підприємства при його створенні;

– Додатковий капітал - кошти, отримані від власників або сторонніх інвесторів понад статутний капітал, наприклад, премії від випуску акцій;

- Накопичений (нерозподілений) прибуток - частина чистого прибутку, яка залишилася у підприємства для реінвестування або формування резервних фондів;

- Резервний капітал - фонди, створені для забезпечення фінансової стійкості та покриття можливих збитків;

- Дарчий капітал - внески, що надаються підприємству у вигляді майна або коштів без вимоги повернення.

2. За функціональним призначенням

- Оборотний власний капітал - кошти, що використовуються у поточній діяльності для фінансування оборотних активів;

- Необоротний власний капітал - ресурси, вкладені у довгострокові активи, розвиток виробництва та інвестиційні проекти.

3. За ступенем ризику та ліквідності

- Ризиковий капітал - частина власного капіталу, яка піддається максимальному ризику, наприклад, кошти, вкладені у нові проекти або стартапи;

- Захищений капітал - фонди, призначені для покриття можливих збитків та підтримки фінансової стабільності.

4. За правовим аспектом

- Капітал акціонерного або пайового типу - відображає права власників на частку у підприємстві;

- Внутрішній капітал підприємства - сформований за рахунок реінвестованого прибутку та резервних фондів, що належать підприємству і контролюються його управлінською командою.

Правильна класифікація власного капіталу дозволяє:

- аналізувати фінансовий стан підприємства;
- оцінювати ефективність використання внутрішніх джерел фінансування;

- планувати стратегію розвитку та інвестиційні напрямки;

- забезпечувати баланс між ризиком і доходністю для власників та інвесторів.

Власний капітал підприємства виконує низку важливих функцій, що забезпечують його фінансову стабільність, розвиток і ефективне функціонування. Розглянемо їх детальніше:

1. Фінансова функція

– Власний капітал є базовим джерелом фінансування діяльності підприємства. Він забезпечує покриття витрат на виробництво, управління, інвестиції та інновації без необхідності залучення зовнішніх коштів. Завдяки цьому підприємство зберігає фінансову незалежність і здатність самостійно приймати рішення щодо використання ресурсів.

– *Приклад:* використання власного капіталу для закупівлі нового обладнання або модернізації виробничих потужностей.

2. Структурна функція

– Власний капітал формує фінансову основу балансу підприємства, визначає співвідношення власних і залучених джерел фінансування. Він впливає на ключові фінансові показники: платоспроможність, ліквідність, фінансову стійкість та кредитоспроможність.

– *Приклад:* збільшення власного капіталу покращує відношення власних і позикових коштів, що підвищує рейтинг підприємства у кредиторів.

3. Розподільча функція

– Забезпечує механізм розподілу прибутку між власниками підприємства, формування резервних фондів та реінвестування у розвиток. Це дозволяє підтримувати безперервне функціонування та модернізацію підприємства.

– *Приклад:* частина прибутку спрямовується на дивіденди, а частина - на закупівлю нового обладнання чи науково-дослідні проекти.

4. Контролююча функція

– Власний капітал відображає вклад власників і служить основою для контролю за ефективністю використання фінансових ресурсів. Він дозволяє оцінити фінансовий стан підприємства, виявити слабкі місця у управлінні ресурсами та приймати обґрунтовані управлінські рішення.

– *Приклад:* аналіз структури власного капіталу дозволяє визначити, наскільки ефективно використовуються внутрішні ресурси і чи потребує підприємство додаткового фінансування.

5. Стратегічна функція

– Забезпечує довгостроковий розвиток підприємства, дозволяє інвестувати у нові проекти, реалізовувати стратегічні цілі та підтримувати конкурентоспроможність на ринку.

– *Приклад:* формування капіталу для відкриття нового виробничого напрямку або виходу на міжнародні ринки.

6. Ризикова функція

– Власний капітал є носієм фінансових ризиків підприємства. Він відображає наслідки як успішної, так і збиткової діяльності, забезпечуючи баланс між потенційним прибутком та ризиком для власників.

– *Приклад:* у разі збитків підприємства власний капітал зменшується, що може вплинути на розмір дивідендів і фінансову стабільність.

Таким чином, власний капітал виступає не лише джерелом фінансування, а й ключовим інструментом управління фінансовою стійкістю, інвестиційною привабливістю та стратегічним розвитком підприємства. Його функції взаємопов'язані і забезпечують комплексний підхід до управління ресурсами та ризиками.

1.3 Науковий і методичний підхід до визначення та оцінки капіталу підприємства

Однією з ключових змінних при визначенні вартості підприємства є вартість капіталу, яка головним чином залежить від ринкових умов, що перебувають поза контролем власників. Ринок встановлює базову безризикову ставку доходу та рівень премії, якої інвестор (покупець цінних паперів) вимагає за прийняття різного ризику.

При оцінюванні капіталу важливо визначити вартість кожної його складової, здійснивши детальний аналіз усіх джерел фінансування.

В умовах ринкової економіки підприємства будь-якої форми власності та організаційно-правового статусу можуть формувати свій фінансовий капітал різними шляхами: за рахунок власних фінансових ресурсів, залучення позикових коштів, кредитів чи інвестицій. Проте власний капітал залишається ключовою та стратегічно важливою складовою фінансових ресурсів підприємства. Його роль виходить за межі простого джерела фінансування поточної діяльності та забезпечує основу для довгострокового розвитку та фінансової стабільності.

Власний капітал має низку характерних переваг, що визначають його ключову роль у структурі капіталу підприємства:

1. Простота залучення та контроль над ресурсами. Рішення щодо збільшення власного капіталу, особливо за рахунок внутрішніх джерел, приймаються власниками та керівниками підприємства без необхідності погоджень з іншими суб'єктами господарювання. Це дозволяє швидко реагувати на зміни ринкових умов, забезпечувати фінансування нових проєктів, модернізацію виробництва чи розширення асортименту продукції. На відміну від позикових коштів, власний капітал не вимагає оформлення договорів із банками чи інвесторами та не супроводжується складними процедурними обмеженнями.

2. Висока здатність до генерації прибутку. Використання власного капіталу не передбачає обов'язкових виплат відсотків, комісій або інших фінансових витрат, характерних для позикових коштів. Це забезпечує більшу ефективність вкладення ресурсів у всі сфери діяльності підприємства: виробництво, маркетинг, науково-дослідні та інноваційні проєкти. Наприклад, інвестиції у модернізацію виробничого обладнання за рахунок власного капіталу можуть призвести до зменшення собівартості продукції та збільшення маржі, тоді як використання позикових коштів з відсотками зменшує чистий прибуток підприємства.

3. Фінансова стійкість та зниження ризиків. Власний капітал сприяє довгостроковій платоспроможності підприємства та підвищує його стійкість до економічних криз. Підприємство з міцною структурою власного капіталу менш залежне від зовнішніх кредиторів і менш уразливе до змін процентних ставок чи

умов фінансування на ринку. Це значною мірою знижує ризик банкрутства та забезпечує стабільність функціонування в умовах коливань попиту та пропозиції. Крім того, наявність достатнього власного капіталу робить підприємство більш привабливим для зовнішніх інвесторів і кредиторів, дозволяючи залучати додаткові ресурси на вигідних умовах.

4. Можливість стратегічного розвитку. Власний капітал дозволяє підприємству реалізовувати довгострокові стратегії розвитку, впроваджувати інновації та освоювати нові ринки. Наприклад, кошти власного капіталу можуть бути спрямовані на відкриття нових виробничих підрозділів, розвиток експорту або створення нових продуктів. У той же час надмірна залежність від позикових коштів може обмежувати гнучкість управління і зменшувати можливості для стратегічних інвестицій через необхідність обслуговування боргових зобов'язань.

Проте власний капітал має і певні недоліки, що можуть обмежувати можливості підприємства:

– Обмеженість залучення: здатність власного капіталу до збільшення обмежена, що ускладнює значне розширення операційної та інвестиційної діяльності підприємства, особливо в періоди сприятливої кон'юнктури ринку або на окремих етапах життєвого циклу підприємства.

– Вища вартість капіталу: використання власного капіталу є дорожчим у порівнянні з деякими альтернативними джерелами позичкового фінансування, що може зменшувати ефективність інвестування при залученні великого обсягу коштів.

– Обмеження рентабельності: без залучення позикових коштів підприємство втрачає можливість підвищити рентабельність власного капіталу. Залучення боргового фінансування дозволяє досягти перевищення коефіцієнта фінансової рентабельності над економічною, що сприяє більш ефективному використанню ресурсів.

Таким чином, підприємство, яке використовує виключно власний капітал, характеризується максимальною фінансовою стійкістю, адже його коефіцієнт

автономії дорівнює одиниці. Водночас така стратегія обмежує темпи розвитку, оскільки підприємство не може швидко формувати додаткові активи під час сприятливих умов ринку та не використовує потенційні фінансові можливості для збільшення прибутку на вкладений капітал.

Таблиця 1.3

Переваги і недоліки власного капіталу

Характеристика	Переваги власного капіталу	Недоліки власного капіталу
Залучення коштів	Простота та швидкість прийняття рішень, контроль власників	Обмежена здатність до залучення великих сум, особливо під час активного розвитку
Вартість фінансування	Не потребує сплати відсотків та комісій	Вища вартість у порівнянні з позиковими джерелами при великому обсязі фінансування
Рентабельність	Забезпечує ефективне використання ресурсів та прибуток без боргових зобов'язань	Без залучення позикового капіталу неможливо підвищити фінансову рентабельність понад економічну
Фінансова стійкість	Максимальна стійкість, коефіцієнт автономії дорівнює 1	Обмежує темпи розвитку через неможливість швидкого збільшення активів у сприятливі періоди
Гнучкість використання	Висока, власники самостійно приймають рішення	Може обмежувати масштабування та інвестиційні можливості без зовнішніх джерел
Вплив на стратегічний розвиток	Підтримує стабільне та довгострокове функціонування підприємства	Не дозволяє повною мірою використовувати фінансові інструменти для прискореного росту

Визначення вартості капіталу, що перебуває в розпорядженні підприємства, є важливою складовою оцінки його загальної вартості. Це поняття відображає ту ціну, за яку інвестори готові вкладати кошти у конкретне підприємство, тобто очікувану дохідність, що задовольняє власників та кредиторів.

Сучасні підходи в теорії та практиці фінансового менеджменту рекомендують оцінювати вартість капіталу підприємства за допомогою моделі середньозваженої вартості капіталу (Weighted Average Cost of Capital, WACC). Ця модель відображає середню очікувану дохідність, яку вимагають всі капіталодавці - власники та кредитори - при інвестуванні коштів у підприємство.

Значення WACC залежить від структури капіталу підприємства та вартості окремих його компонентів, зокрема власного та позичкового капіталу.

Деталізація моделі дозволяє окремо оцінити вартість власного капіталу та вартість позичкового капіталу. Наприклад, власний капітал може формуватися через емісію звичайних і привілейованих акцій, а також за рахунок реінвестованого прибутку, і для нього розраховується очікувана доходність, яку інвестори вимагають у якості компенсації за ризики. Позичковий капітал, у свою чергу, оцінюється з урахуванням процентних ставок за кредитами та іншими борговими інструментами, коригованими на податкові ефекти.

Застосування моделі середньозваженої вартості капіталу дозволяє отримати комплексну оцінку вартості капіталу підприємства, що враховує внесок кожного джерела фінансування і забезпечує більш обґрунтоване визначення загальної вартості підприємства для інвесторів і власників.

$$WACC = KBK \frac{BK}{K} + KПК \frac{ПК}{K} \quad (1.1)$$

- KBK - очікувана ставка вартості власного капіталу;
- KПК - очікувана ставка вартості позичкового капіталу;
- Kі - загальна сума капіталу підприємства;
- BK - сума власного капіталу;
- ПК - сума позичкового капіталу.

За словами В. Бондаренка, головною проблемою при застосуванні моделі WACC є визначення ціни залучення власного капіталу, а саме - очікуваної ставки вартості власного капіталу. Це питання залишається актуальним і складним як у теоретичних дослідженнях, так і на практиці фінансового менеджменту.

Серед основних методів визначення очікуваної ставки вартості власного капіталу виділяють такі:

1. Модель оцінки капітальних активів (САРМ). Цей метод передбачає використання таких показників, як β -коефіцієнт, безризикова процентна ставка та середня доходність ринку. САРМ дозволяє оцінити очікувану доходність власного капіталу з урахуванням систематичного ризику, який пов'язаний із діяльністю підприємства в конкретній ринковій ситуації.

2. Суб'єктивна оцінка. Включає розгляд відсотків за довгостроковими облігаціями або депозитними вкладками та додавання до них премії за специфічні ризики, характерні для конкретного підприємства або галузі. Цей підхід дозволяє врахувати індивідуальні особливості фінансової діяльності підприємства, проте він носить більш експертний характер і може відрізнятися в залежності від оцінювача.

3. Використання показника, оберненого до відношення ринкової ціни до чистого прибутку на одну акцію. Цей підхід дозволяє визначити очікувану дохідність власного капіталу на основі ринкової оцінки підприємства та отриманого прибутку. Він є простим у застосуванні, проте менш точним, оскільки ринкова ціна акцій може коливатися під впливом спекулятивних факторів.

4. Модель приросту дивідендів (модель Гордона). За цією моделлю вартість власного капіталу визначається як співвідношення між прогнозованою сумою дивідендів на наступний рік та ринковою ціною акцій, скоригованою на очікуваний темп зростання дивідендів. Метод дозволяє врахувати довгострокові перспективи підприємства та його політику розподілу прибутку серед акціонерів.

Обрання конкретного методу розрахунку очікуваної ставки вартості власного капіталу залежить від доступності інформації, специфіки підприємства та характеру ризиків, що впливають на інвестиційні рішення.

При оцінці вартості власного капіталу особливо важливо чітко розмежовувати очікувану ціну залучення капіталу, за якою інвестори готові вкладати кошти в підприємство, та очікувану рентабельність власного капіталу. Різниця між цими показниками полягає у підході до їх розрахунку: очікувана рентабельність визначається на основі балансової вартості власного капіталу, тоді як ціна залучення власного капіталу формується з урахуванням ринкових оцінок вартості підприємства та його доходів.

Таблиця 1.4

Порівняння основних методів визначення очікуваної ставки вартості власного капіталу

Метод	Опис	Переваги	Недоліки
Модель CAPM (Capital Asset Pricing Model)	Використовує β -коефіцієнт, безризикову ставку та середню доходність ринку для визначення очікуваної доходності власного капіталу	Враховує систематичний ринковий ризик; дає науково обґрунтовану оцінку	Вимагає точних даних про ринок; складність оцінки β -коефіцієнта
Суб'єктивна оцінка	Визначається на основі довгострокових облігацій або депозитних ставок з додаванням премії за специфічні ризики	Простота застосування; враховує індивідуальні особливості підприємства	Суб'єктивність оцінок; можливі значні відхилення від реальної очікуваної доходності
Обернене відношення ринкової ціни до чистого прибутку (Price/Earnings, P/E)	Вартість власного капіталу розраховується через співвідношення ринкової ціни акцій до прибутку на одну акцію	Простота обчислення; використовує доступні ринкові дані	Менш точний, залежить від коливань ринкової ціни та спекулятивних факторів
Модель приросту дивідендів (модель Гордона)	Вартість власного капіталу визначається як прогнозована сума дивідендів на наступний рік, скоригована на темп їх зростання	Враховує довгострокові перспективи та політику виплати дивідендів	Потребує стабільної дивідендної політики; чутлива до помилок прогнозування темпів зростання

Іншими словами, очікувана ціна залучення відображає реальну вартість, яку інвестори готові сплатити за участь у капіталі підприємства, враховуючи поточні ринкові умови та перспективи отримання доходу. У той же час очікувана рентабельність дозволяє оцінити ефективність використання наявного власного капіталу з точки зору фінансових результатів підприємства.

Таке розмежування є критично важливим для точного розрахунку середньозваженої вартості капіталу (WACC) та для обґрунтованого прийняття інвестиційних і фінансових рішень.

Оцінка вартості капіталу є ключовим елементом управління формуванням фінансових ресурсів підприємства та повинна проводитися на всіх етапах його розвитку. Процес оцінки базується на наступних основних принципах:

1. Принцип поелементної оцінки капіталу. Використовуваний капітал складається з неоднорідних елементів - власного та позичкового, кожен із яких має різні джерела формування. Тому оцінка капіталу передбачає окремий аналіз кожного елемента та проведення відповідних розрахунків для кожного виду капіталу.

2. Принцип узагальненої оцінки. Після проведення поелементної оцінки результати узагальнюються за допомогою середньозваженої вартості капіталу (WACC), яка виступає узагальнюючим показником вартості всього капіталу підприємства.

3. Принцип порівняння власного та залученого капіталу. При оцінці капіталу необхідно враховувати, що власний і залучений капітал, відображені у пасиві балансу, можуть мати різні значення. Наприклад, залучений капітал оцінюється за ринковими цінами, тоді як власний капітал може бути значно занижений порівняно з реальною ринковою вартістю майна. Для забезпечення коректності розрахунків WACC власна частина капіталу повинна бути приведена до поточної ринкової оцінки.

4. Принцип динамічної оцінки. Фактори, що впливають на середньозважену вартість капіталу, змінюються з часом. Тому при зміні вартості окремих елементів капіталу слід коригувати WACC. Оцінка може проводитися як за сформованою структурою капіталу (фактичними даними), так і за плановою, прогнозуючи залучення нових ресурсів з урахуванням кон'юнктури ринку, власної кредитоспроможності, ризиків та інших факторів.

5. Принцип взаємозалежності теперішньої та майбутньої WACC. Використання граничної вартості капіталу дозволяє оцінити рівень вартості кожної нової одиниці капіталу, яку підприємство планує залучити. Залучення додаткового капіталу, незалежно від джерела, має економічні межі на кожному етапі розвитку. Наприклад:

- Залучення власного капіталу через прибуток обмежене його обсягом;
- Розширення емісії акцій чи облігацій можливо лише за умови підвищення дивідендних виплат;

– Додаткове кредитування може стати складнішим через зростання фінансового ризику, що веде до підвищення процентної ставки.

6. Принцип визначення меж ефективного використання додаткового капіталу

Завершальним етапом оцінки є визначення кінцевої ефективності капіталу, що відображає співвідношення між приростом прибутковості додатково залученого капіталу та збільшенням середньозваженої вартості капіталу. Це дозволяє оцінити доцільність залучення нових ресурсів та обрати оптимальну стратегію фінансування.

Для оцінки ефективності додатково залученого капіталу використовується показник кінцевої ефективності капіталу (КЕК), який розраховується за формулою:

$$\text{КЕК} = \frac{\Delta \text{РК}}{\Delta \text{ССК}} \quad (1.2)$$

де:

- КЕК - кінцева ефективність капіталу;
- ΔРК - приріст рівня рентабельності капіталу;
- ΔССК - приріст середньозваженої вартості капіталу.

Цей показник відображає співвідношення між збільшенням прибутковості підприємства за рахунок додатково залученого капіталу та зростанням його середньозваженої вартості. Висока КЕК свідчить про доцільність залучення нових ресурсів, тоді як низька КЕК сигналізує про економічні обмеження або неефективність додаткового фінансування.

Оцінка вартості капіталу, який перебуває у розпорядженні підприємства, є невід'ємною частиною визначення його загальної вартості. Для цього найчастіше використовується модель середньозваженої вартості капіталу (WACC), що дозволяє комплексно врахувати вклад кожного джерела фінансування - власного та позичкового.

Для ефективного управління власним капіталом підприємства, незалежно від їх форми власності чи організаційно-правового статусу, повинні поєднувати внутрішні фінансові ресурси з ресурсами фінансового ринку. Проте реалізація

цієї стратегії можлива лише за наявності сприятливих економічних умов та стабільної нормативно-правової бази, які забезпечують підприємствам доступ до зовнішніх джерел фінансування. Забезпечення таких умов не лише підвищує фінансову стійкість підприємств, а й стимулює розвиток інвестиційної діяльності та зростання економіки в цілому.

Висновки до розділу 1.

1. Власний капітал є ключовим ресурсом підприємства, що визначає його фінансову стійкість, можливості розвитку та конкурентоспроможність. Його сутність розглядається як поєднання фінансових, фізичних та інтелектуальних ресурсів, що виконують функції виробничого та інвестиційного засобу, об'єкта управління, інструмента ринкових операцій і носія ризиків. Історичний аналіз показує різноманітні підходи до визначення капіталу, від класичних до сучасних, які підкреслюють його багатогранність і значення для підприємницької діяльності. Власний капітал формується за рахунок внесків власників, реінвестованого прибутку та інших внутрішніх джерел, забезпечує фінансування активів і підтримує довгострокові інвестиції. Його динаміка залежить від надходжень інвестицій, доходів, витрат та ефективності управління. Порівняно з позиковим капіталом, власний капітал підвищує фінансову стійкість, зменшує ризики та забезпечує стратегічну гнучкість підприємства. Ефективне управління власним капіталом передбачає аналіз попередньої динаміки, планування ресурсів, оптимізацію співвідношення внутрішніх і зовнішніх джерел та забезпечує основу для стабільного розвитку, підвищення інвестиційної привабливості і конкурентоспроможності підприємства.

2. Власний капітал є основним джерелом фінансування діяльності підприємства та визначає його фінансову стійкість, розвиток і конкурентоспроможність. Його класифікація за джерелами формування, функціональним призначенням, ступенем ризику та правовим аспектом дозволяє оцінити структуру капіталу, оптимально розподіляти ресурси і приймати обґрунтовані управлінські рішення. Основні функції власного капіталу

включають фінансову (забезпечення ресурсами без залучення зовнішніх коштів), структурну (формування фінансової основи балансу), розподільчу (реінвестування прибутку та формування резервів), контролюючу (оцінка ефективності використання ресурсів), стратегічну (підтримка довгострокового розвитку) та ризикову (баланс між прибутком і ризиком). Таким чином, власний капітал є не лише джерелом фінансування, а й ключовим інструментом управління ресурсами, забезпечення фінансової стабільності та реалізації стратегічних цілей підприємства.

3. Вартість капіталу є ключовою для оцінки підприємства та прийняття фінансових рішень. Вона враховує власний і позичковий капітал з урахуванням ринкових умов і ризиків. Власний капітал забезпечує фінансову стійкість, гнучкість управління та можливості для довгострокового розвитку.

Для оцінки використовують модель середньозваженої вартості капіталу (WACC) та методи визначення ставки вартості власного капіталу: CAPM, суб'єктивну оцінку, P/E та модель приросту дивідендів. Важливими є принципи поелементної та узагальненої оцінки, динамічності розрахунків і визначення ефективності додаткового капіталу.

Такий підхід дозволяє приймати обґрунтовані фінансові рішення, підвищувати фінансову стійкість і ефективно планувати розвиток підприємства.

РОЗДІЛ АНАЛІЗ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА ТА ОЦІНКА СТАНУ ВИКОРИСТАННЯ ВЛАСНОГО КАПІТАЛУ

2.1. Організаційна структура, історія створення та основні напрями роботи підприємства

ТОВ «Проектінвестбуд-КСД» було засноване 23 серпня 2005 року і має ліцензію на будівельну діяльність Державного комітету України з будівництва та архітектури (серія АБ № 206666 від 08.11.2005). Протягом багатьох років компанія успішно реалізує проекти у сфері житлового, громадського та промислового будівництва, поєднуючи сучасні технології, професійний підхід та комплексне обслуговування клієнтів.

Компанія надає повний спектр послуг, охоплюючи всі етапи життєвого циклу будівельних об'єктів - від інвестиційної ідеї до здачі об'єкта в експлуатацію. Серед основних напрямків діяльності:

Інвестиційне проектування

ТОВ «Проектінвестбуд-КСД» проводить всебічний аналіз інвестиційних умов і можливостей, готує попереднє техніко-економічне обґрунтування, розробляє детальні інвестиційні проекти та забезпечує їх юридичний і організаційний супровід. Такий підхід дозволяє клієнтам мінімізувати ризики та оптимізувати фінансові витрати на всіх етапах реалізації проекту.

Архітектурне та будівельне проектування

Компанія займається проектуванням житлових, громадських і промислових об'єктів будь-якої складності. Включає розробку архітектурних рішень, проектування несучих конструкцій (металевих, бетонних, кам'яних, залізобетонних, дерев'яних та комбінованих) і внутрішніх та зовнішніх інженерних мереж, систем і споруд. Це дозволяє забезпечити комплексний підхід до створення сучасних, функціональних і безпечних будівель.

Розробка спеціальних розділів проектів

ТОВ «Проектінвестбуд-КСД» готує документи, що включають оцінку впливу на навколишнє середовище, проектування організації виробництва, а

також проектно-кошторисну документацію. Це гарантує точність планування та економічну ефективність будівництва.

Будівельні роботи

Компанія здійснює зведення несучих та огорожувальних конструкцій для нового будівництва, реконструкції та капітального ремонту об'єктів. Виконуються роботи з високою якістю матеріалів і відповідністю сучасним стандартам будівництва.

Спеціалізовані види робіт

ТОВ «Проектінвестбуд-КСД» має значний досвід у проектуванні та будівництві споруд із легких металоконструкцій (каркас, стіни, дах, промислові підлоги, внутрішні комунікації). Компанія також виконує проектування, виготовлення та монтаж алюмінієвих фасадних систем, облаштування плоских дахів із використанням сучасних мембранних технологій («Sika Trocal») та реконструкцію й капітальний ремонт будівель і споруд різного призначення.

Завдяки комплексному підходу, використанню сучасних технологій і професійному підбору кадрів, ТОВ «Проектінвестбуд-КСД» забезпечує реалізацію проектів будь-якої складності, гарантує високу якість робіт і надійність об'єктів на довгі роки. Компанія прагне до впровадження інноваційних рішень у будівництві та надає клієнтам повний спектр послуг для успішної реалізації їхніх проектів.

На рис. 2.1 представлено організаційну структуру підприємства. Водночас слід підкреслити, що вона не є остаточно сформованою і перебуває на стадії розвитку. Керівництво компанії планує поступове вдосконалення структури та розширення напрямів діяльності. Зокрема, передбачено запуск оптової торгівлі внутрішніми та зовнішніми оздоблювальними матеріалами, а також створення спеціалізованої дільниці, яка займатиметься утепленням фасадів будівель із використанням сучасних теплоізоляційних матеріалів, таких як мінеральна вата, пінополістирол та інші високоефективні матеріали.

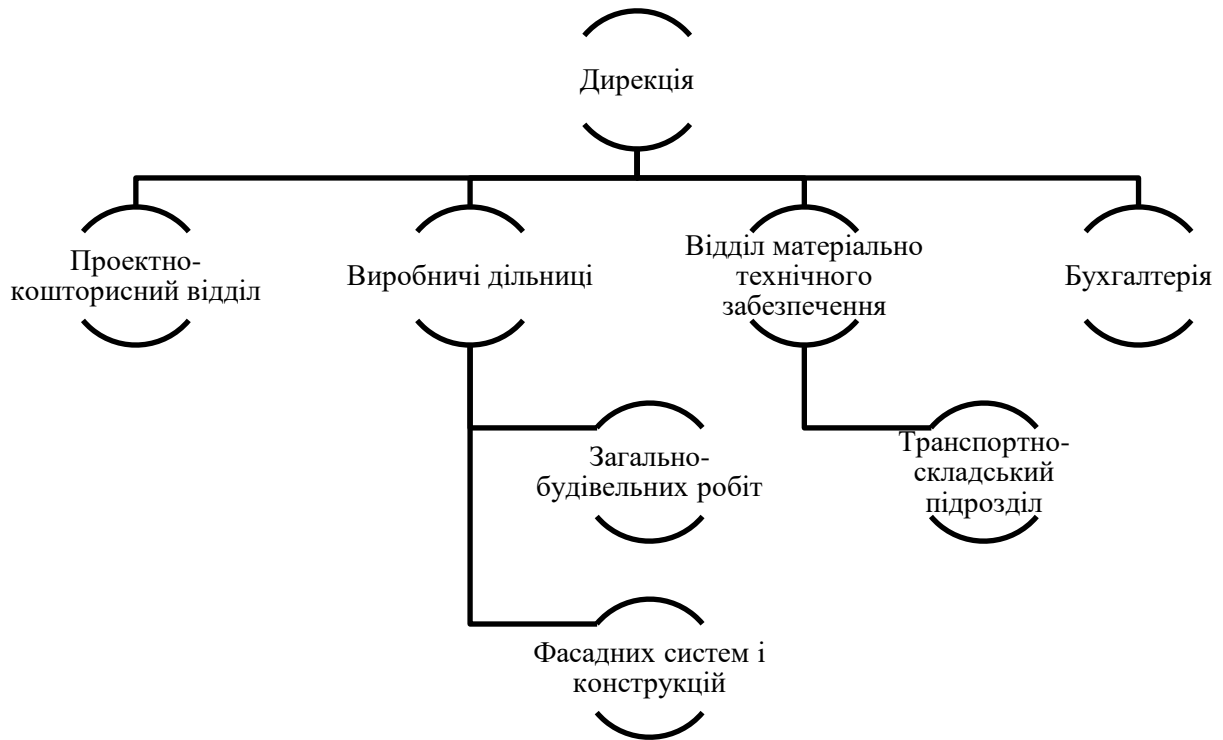

Рис. 2.1. Структура управління та виробничої діяльності
ТзОВ «Проектінвестбуд-КСД»

Таке розширення діяльності дозволить підприємству підвищити ефективність роботи, оптимізувати виробничі процеси та задовольнити потреби клієнтів у сучасних рішеннях для будівництва та реконструкції об'єктів.

2.2.. Загальна економічна характеристика підприємства

Загальна економічна характеристика підприємства - комплексний аналіз економічного стану підприємства, що охоплює оцінку його фінансових результатів, ефективності використання ресурсів, структури виробництва, організаційної побудови та кадрового потенціалу, а також визначає основні тенденції розвитку та проблемні зони діяльності.

У 2020-2024 роках діяльність підприємства (табл.2.1.) характеризується істотними коливаннями як доходів, так і витрат. Загальний дохід зріс із 3009,7 тис. грн у 2020 році до 7095,0 тис. грн у 2024 році. Найвищий ланцюговий темп зростання зафіксовано у 2021 році (1,83), у 2022 році він різко зменшився (0,02),

проте у 2023 році відновився до 1,24 і досягнув значного підвищення у 2024 році (41,69).

Таблиця 2.1

Зміни доходів та витрат ТОВ «Проектінвестбуд-КСД», тис.грн

№ п/п	Показники	Роки					Ланцюговий темп зростання			
		2020	2021	2022	2023	2024	2021	2022	2023	2024
1	Дохід підприємства	3009,7	5521,3	137,7	170,2	7095,0	1,83	0,02	1,24	41,69
2	Інший дохід	607,6	348,0	171,6	616,1	638,9	0,57	0,49	3,59	1,04
3	Собівартість реалізованої продукції	2288,6	4286,3	25,7	112,4	6909,9	1,87	0,01	4,37	61,48
4	Інші витрати	1320,8	1382,9	281,6	648,8	624,3	1,05	0,20	2,30	0,96
5	Податок на прибуток	1,4	36,0	0,4	4,5	35,9	25,71	0,01	11,25	7,98
6	Чистий прибуток	6,5	164,1	1,6	20,6	163,8	25,25	0,01	12,88	7,95

Інший дохід протягом цього періоду також зазнавав змін: після зниження з 607,6 тис. грн у 2020 році до 348,0 тис. грн у 2021 році, у 2023 році спостерігалось суттєве зростання (616,1 тис. грн), а в 2024 році показник залишився майже незмінним - 638,9 тис. грн.

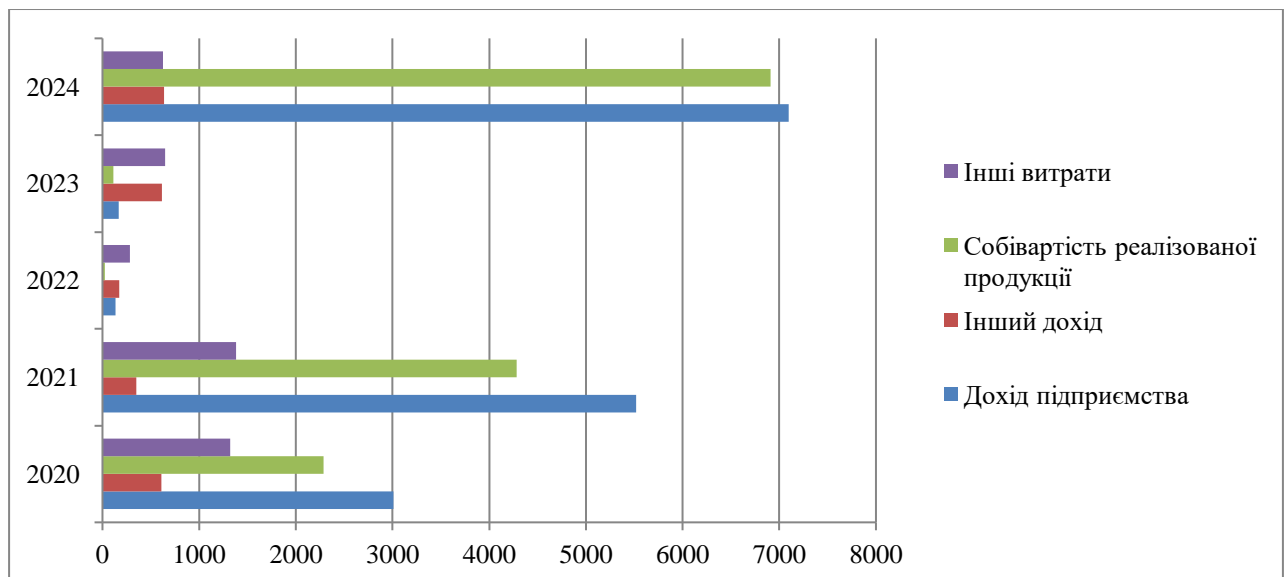

Рис. 2.2. Тенденції змін доходів та витрат ТОВ «Проектінвестбуд-КСД»

Собівартість реалізованої продукції демонструє тенденцію, подібну до доходів: зростання у 2021 році до 4286,3 тис. грн, різке падіння у 2022 році (25,7

тис. грн), відновлення у 2023 (112,4 тис. грн) та різке зростання у 2024 році до 6909,9 тис. грн, при цьому ланцюгові темпи змін значно коливаються, що свідчить про нестабільність виробничих витрат. Інші витрати протягом аналізованого періоду зростали більш плавно, із показником 1320,8 тис. грн у 2020 році до 624,3 тис. грн у 2024 році, хоча ланцюговий темп змін показував нерівномірність.

Податок на прибуток та чистий прибуток демонструють високу волатильність: податок зріс із 1,4 тис. грн у 2020 році до 36,0 тис. грн у 2021 році, різко впав у 2022 році та залишався на помірному рівні у наступні роки, а чистий прибуток коливався в схожій динаміці, досягнувши 163,8 тис. грн у 2024 році.

Загалом, аналіз показує, що підприємство переживає періоди різких змін у доходах і витратах, із значною нестабільністю прибутковості. Особливою ознакою є надзвичайно високі ланцюгові темпи зростання у 2024 році для основного доходу та собівартості, що може свідчити про масштабні зміни в обсягах діяльності або у фінансовій політиці підприємства.

Таблиця 2.2.

Зміни показників стану основних засобів ТОВ «Проектінвестбуд-КС»

№ п/п	Показники	Роки					Ланцюговий темп зростання			
		2020	2021	2022	2023	2024	2021	2022	2023	2024
1	Залишкова вартість, тис.грн	1040	784,6	559,1	351,5	201,1	0,75	0,71	0,63	0,57
2	Знос, тис. грн.	2281,1	2536,5	2762,0	2969,6	3126,2	1,11	1,09	1,08	1,05
3	Первинна вартість, тис. грн.	3321,1	3321,1	3321,1	3321,1	3327,3	1,00	1,00	1,00	1,00
4	Процент зносу	69%	76%	83%	89%	94%	1,10	1,09	1,07	1,06
5	Процент придатності	31%	24%	17%	11%	6%	0,77	0,71	0,65	0,55

З 2020 по 2024 рік простежується тенденція до погіршення технічного стану основних засобів підприємства внаслідок їх поступового зношування. Залишкова вартість зменшилася з 1040 тис. грн у 2020 році до 201,1 тис. грн у 2024 році, при цьому ланцюговий темп зростання постійно знижувався, що

свідчить про систематичне погіршення стану активів. Одночасно знос основних засобів зростав із 2281,1 тис. грн до 3126,2 тис. грн, демонструючи високу стабільність темпів зростання протягом аналізованого періоду. Первинна вартість залишалася практично незмінною, що свідчить про відсутність суттєвих інвестицій або надходження нових основних засобів.

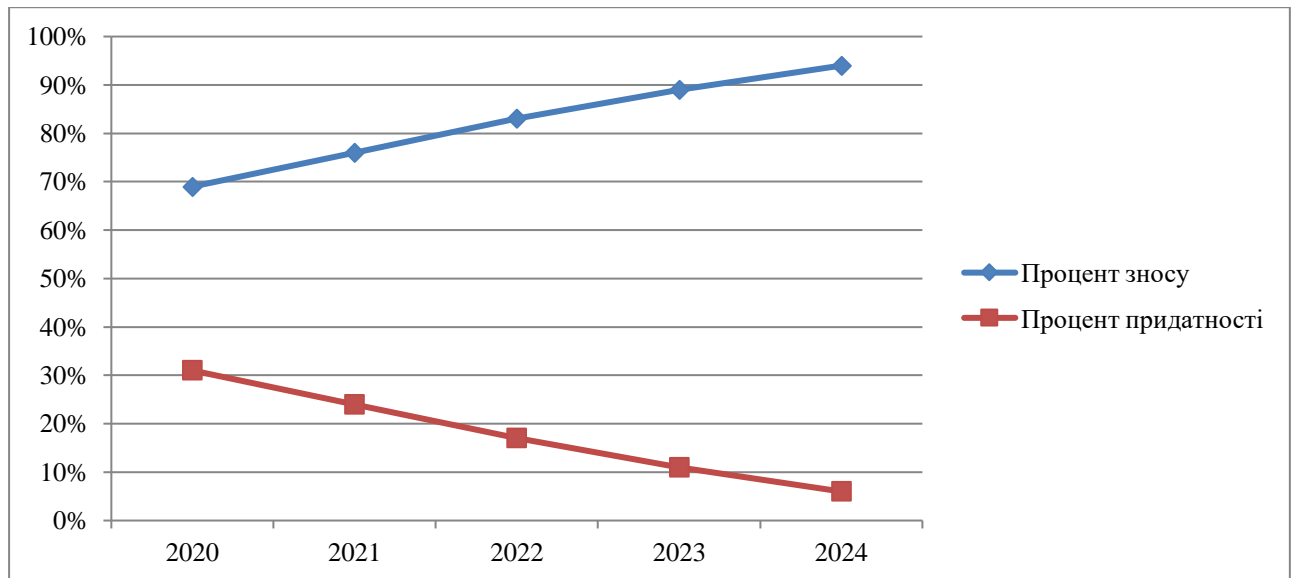

Рис.2.3. Тенденції змін показників стану основних засобів ТОВ «Проектінвестбуд-КСД»

Процент зносу зріс із 69 % до 94 %, тоді як процент придатності знизився з 31 % до 6 %, що вказує на значне зменшення ефективності використання основних засобів і потенційне підвищення потреби у їх оновленні або модернізації. Загалом, аналіз показує, що підприємство експлуатує старі активи з високим рівнем зносу, що може негативно впливати на виробничі можливості та фінансові результати.

У період 2020-2024 років середньорічна вартість основних засобів (табл.2.3.) підприємства зменшилася з 1040 тис. грн до 276,3 тис. грн, що відображає процес їх зношування та недостатній рівень оновлення через обмежені капітальні вкладення. Водночас дохід підприємства показав значні коливання: після росту у 2021 році (5869,3 тис. грн) спостерігається різке падіння у 2022 році, а у 2024 році дохід досяг 7733,9 тис. грн, демонструючи нестабільність фінансових результатів. Середньооблікова чисельність

працівників залишалася відносно стабільною, але з коливаннями, що впливає на показники фондомісткості та фондівдачі.

Таблиця 2.3.

Зміни показників ефективності використання основних засобів

ТОВ «Проектінвестбуд-КСД»

№ п/п	Показники	Роки					Ланцюговий темп зростання			
		2020	2021	2022	2023	2024	2021	2022	2023	2024
1	Середньорічна вартість основних засобів, тис.грн	1040	912,3	671,85	455,3	276,3	0,88	0,74	0,68	0,61
2	Дохід підприємства, тис. грн.	3617,3	5869,3	309,3	786,3	7733,9	1,62	0,05	2,54	9,84
3	Середньооблікова чисельність, осіб	14	14	12	15	12	1,00	0,86	1,25	0,80
4	Чистий прибуток, тис.грн	6,5	164,1	1,6	20,6	163,8	25,25	0,01	12,88	7,95
5	Фондомісткість грн/грн	0,29	0,16	2,17	0,58	0,04	0,54	13,97	0,27	0,06
6	Фондовіддача грн/грн	3,48	6,43	0,46	1,73	27,99	1,85	0,07	3,75	16,21
7	Фондоозброєність грн/осіб	74,29	65,16	55,99	30,35	23,03	0,88	0,86	0,54	0,76
8	Фондорентабельність грн/грн	0,01	0,18	0,00	0,05	0,59	28,78	0,01	19,00	13,10

Фондомісткість, яка відображає витрати основних засобів на одиницю доходу, коливалася у широких межах, досягши мінімуму 0,04 у 2024 році, тоді як фондівдача, навпаки, показала значне зростання до 27,99 у 2024 році, свідчачи про більш ефективне використання основних засобів у останньому році. Фондоозброєність зменшилася з 74,29 до 23,03, що вказує на скорочення вартості основних засобів на одного працівника.

Фондорентабельність також зросла з 0,01 у 2020 році до 0,59 у 2024 році, демонструючи покращення прибутковості від використання основних засобів, хоча проміжні роки характеризувалися низькими або мінімальними показниками.

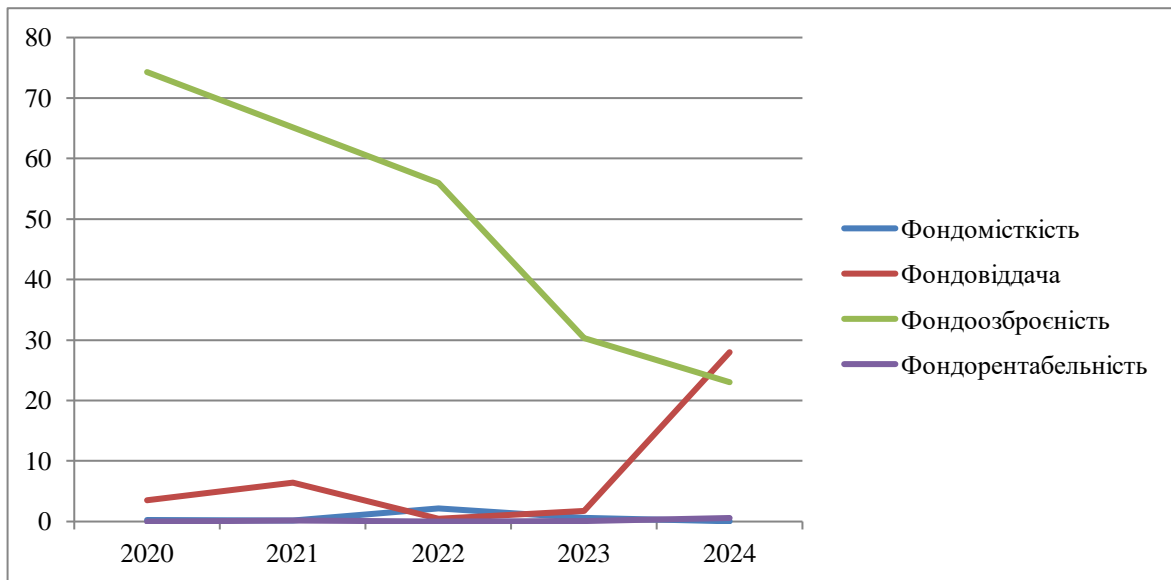

Рис.2.4 Тенденції змін показників ефективності використання основних засобів ТОВ «Проектінвестбуд-КСД»

Загалом, аналіз свідчить про те, що підприємство успішно підвищує ефективність використання основних засобів у 2024 році, незважаючи на їх значний фізичний знос і зниження капітальної бази.

Таблиця 2.4.

Зміни оборотних засобів ТОВ «Проектінвестбуд-КСД», тис. грн.

№ п/п	Показники	Роки					Ланцюговий темп зростання			
		2020	2021	2022	2023	2024	2021	2022	2023	2024
1	Запаси	1590,3	1790,3	2656,9	3970,2	1391,2	1,13	1,48	1,49	0,35
2	Гроші та їх еквіваленти	100,4	396,9	100	26,6	1669,2	3,95	0,25	0,27	62,75
3	Дебіторська заборгованість	56,2	351,2	49,8	138,2	84,8	6,25	0,14	2,78	0,61
4	Інші оборотні активи	5,5	8	78,2	287,2	58,7	1,45	9,78	3,67	0,20
5	Разом	1752,40	2546,40	2884,90	4422,20	3203,90	1,45	1,13	1,53	0,72

За період 2020-2024 років оборотні засоби підприємства мали нестабільну динаміку: запаси зросли до 3970,2 тис. грн у 2023 році, але вже наступного року знизилися до 1391,2 тис. грн. Це свідчить про коливання матеріально-виробничих ресурсів і можливу переорієнтацію підприємства у сфері закупівель

або виробництва. Грошові кошти та їх еквіваленти продемонстрували значне зростання до 1669,2 тис. грн у 2024 році після коливань у попередні роки, свідчачи про посилення ліквідності підприємства.

Дебіторська заборгованість коливалася, досягнувши піку у 351,2 тис. грн у 2021 році, що могло свідчити про проблеми з оплатою від клієнтів, а потім зменшилася до 84,8 тис. грн у 2024 році. Інші оборотні активи показали високу нестабільність із різкими коливаннями, від 5,5 тис. грн у 2020 році до 287,2 тис. грн у 2023 році та зниженням до 58,7 тис. грн у 2024 році. Загалом, загальна сума оборотних засобів зростає з 1752,4 тис. грн у 2020 році до 3203,9 тис. грн у 2024 році, хоча ланцюгові темпи зростання показують високу нестабільність, що свідчить про значні коливання у складі та управлінні оборотними активами.

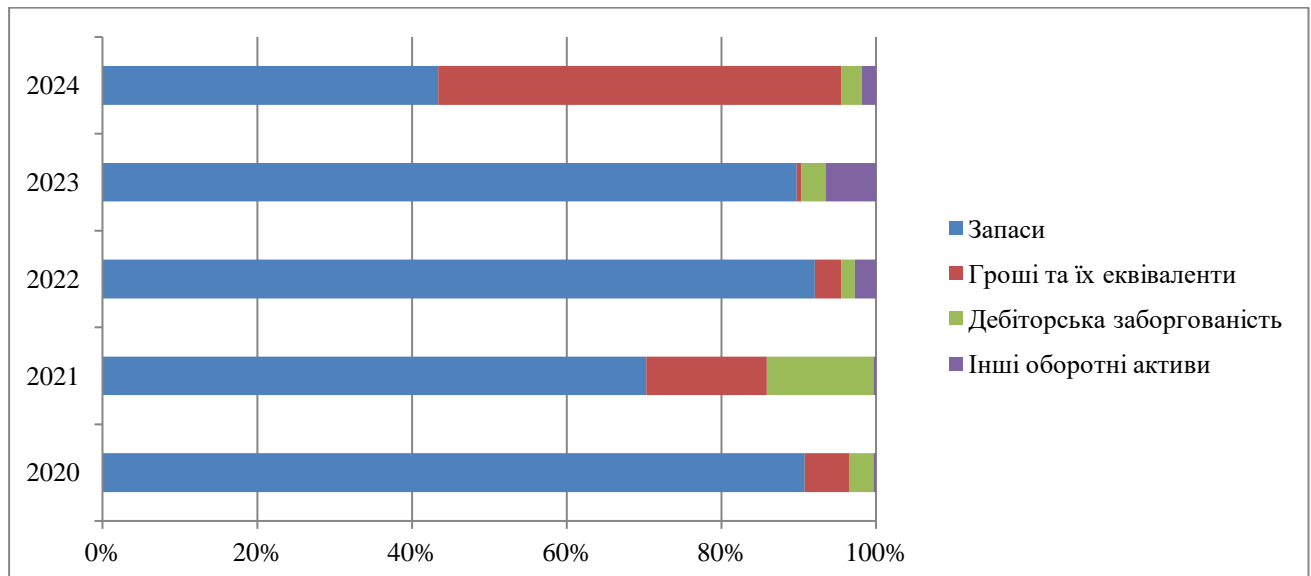

Рис.2.5. Тенденції розвитку оборотних засобів ТОВ «Проектінвестбуд-КСД»

Таблиця 2.5

Зміни показників ефективності використання оборотних засобів
ТОВ «Проектінвестбуд-КСД»

	Показники	Роки					Ланцюговий темп зростання			
		2020	2021	2022	2023	2024	2021	2022	2023	2024
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
1	Середньорічна вартість оборотних засобів, тис. грн.	1752,4	2546,4	2884,9	4422,2	3203,9	1,45	1,13	1,53	0,72

Продовження таблиці 2.5

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
2	Чистий дохід від реалізації тис.грн	3009,7	5521,3	137,7	170,2	7095	1,83	0,02	1,24	41,69
3	Коефіцієнт завантаження	0,58	0,46	20,95	25,98	0,45	0,79	45,54	1,24	0,02
4	Коефіцієнт оборотності	1,72	2,17	0,05	0,04	2,21	1,26	0,02	0,80	55,25
5	Число днів аналізованого періоду, дні	360	360	360	360	360	1,00	1,00	1,00	1,00
6	Тривалість обороту, дні	209,61	166,03	7542,22	9353,65	162,57	0,79	45,43	1,24	0,02

З 2020 по 2024 рік середньорічна вартість оборотних засобів підприємства коливалася між 1752,4 тис. грн і 3203,9 тис. грн, демонструючи нестійку тенденцію зростання з окремими періодами спаду. Чистий дохід від реалізації зріс із 3009,7 тис. грн у 2020 році до 7095 тис. грн у 2024 році, хоча проміжні роки характеризувалися значними коливаннями, що вплинуло на ефективність використання оборотних активів.

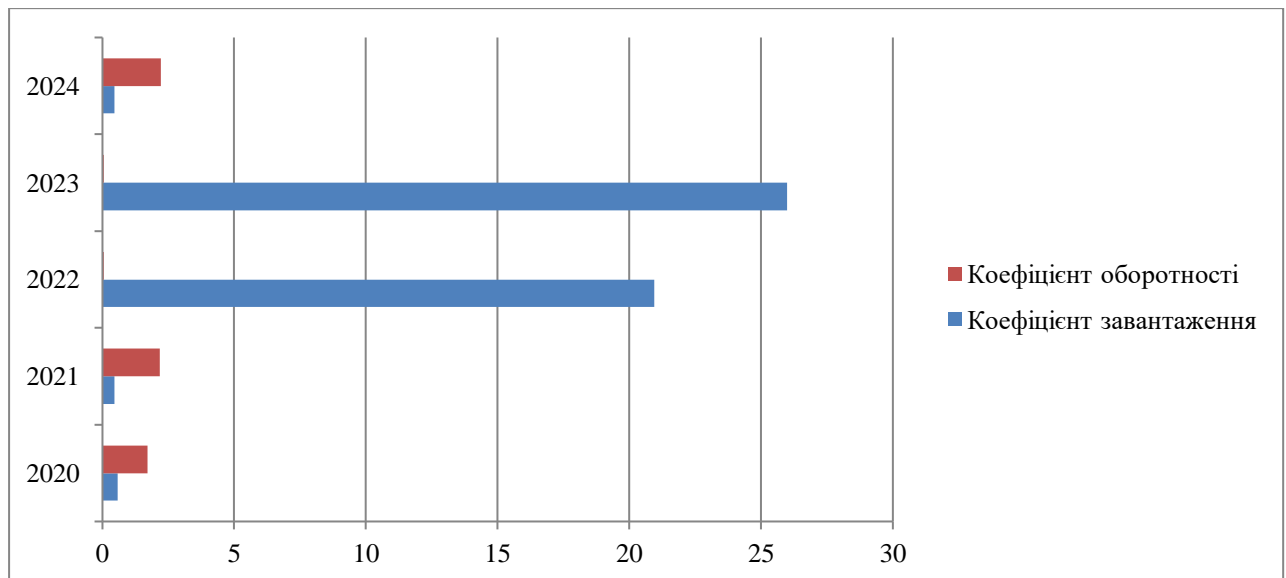

Рис.2.6. Рівень використання оборотних активів підприємства

Коефіцієнт завантаження та коефіцієнт оборотності показали високу волатильність: після падіння у 2021-2022 роках спостерігається часткове відновлення у 2023-2024 роках, що свідчить про нерівномірне використання

оборотних засобів. Тривалість обороту значно коливалася, досягнувши екстремальних значень у 2022-2023 роках (7542,22 та 9353,65 днів), що вказує на проблеми з ліквідністю та затримки у реалізації продукції чи зборі дебіторської заборгованості. Загалом, ефективність використання оборотних засобів є нестабільною, з помітним покращенням лише у 2024 році.

Таблиця 2.6.

Зміна ефективності трудових ресурсів ТОВ «Проектінвестбуд-КСД»

№ п/п	Показники	Роки					Ланцюговий темп зростання			
		2020	2021	2022	2023	2024	2021	2022	2023	2024
1	Середньооблікова чисельність, осіб	14	14	12	15	12	1,00	0,86	1,25	0,80
2	Чистий дохід від реалізації, тис. грн.	3009,7	5521,3	137,7	170,2	7095	1,83	0,02	1,24	41,69
3	Фонд оплати праці, тис. грн.	534,56	880,7	313,353	351,5	935,5	1,65	0,36	1,12	2,66
4	Продуктивність праці, тис. грн./особу	258,4	419,2	25,8	52,4	644,5	1,62	0,06	2,03	12,30
5	Середньорічна зарплата, тис. грн.	38,2	62,9	26,11	23,43	77,96	1,65	0,42	0,90	3,33
6	Затратовіддача, грн/грн	6,77	6,66	0,99	2,24	8,27	0,98	0,15	2,26	3,69
7	Затртомісткість, грн/грн	0,13	0,15	1,01	0,45	0,12	1,15	6,73	0,45	0,27

Упродовж 2020-2024 років чисельність персоналу підприємства зазнавала коливань: спочатку становила 14 осіб у 2020-2021 роках, потім знизилася до 12 у 2022 році, збільшилася до 15 у 2023 році і знову скоротилася до 12 у 2024 році. Чистий дохід від реалізації зростав нерівномірно, досягнувши 7095 тис. грн у 2024 році, що сприяло коливанням продуктивності праці та фондівіддачі. Продуктивність праці зросла з 258,4 тис. грн на одного працівника у 2020 році до 644,5 тис. грн у 2024 році, попри падіння у проміжні роки, що свідчить про підвищення ефективності використання трудових ресурсів у фінальному періоді.

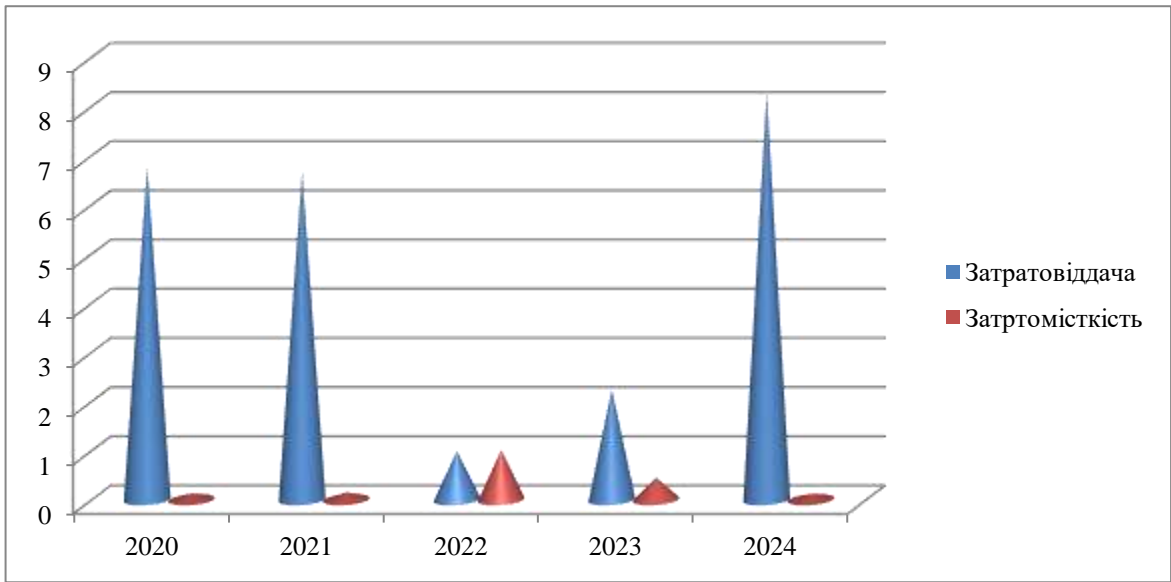

Рис.2.7. Ефективність трудових ресурсів у динаміці

Фонд оплати праці та середньорічна зарплата демонструють подібні коливання: після зростання у 2021 році вони знижувалися у 2022-2023 роках, а у 2024 році досягли максимуму (935,5 тис. грн фонд оплати праці та 77,96 тис. грн середньорічна зарплата). Затратовіддача покращилася до 8,27 у 2024 році, а затратомістькість знизилася до 0,12, що свідчить про більш ефективне використання витрат на персонал.

Загалом, ефективність трудових ресурсів підприємства значно зросла у 2024 році після періоду нестабільності, що відображає підвищення продуктивності та оптимізацію витрат на оплату праці.

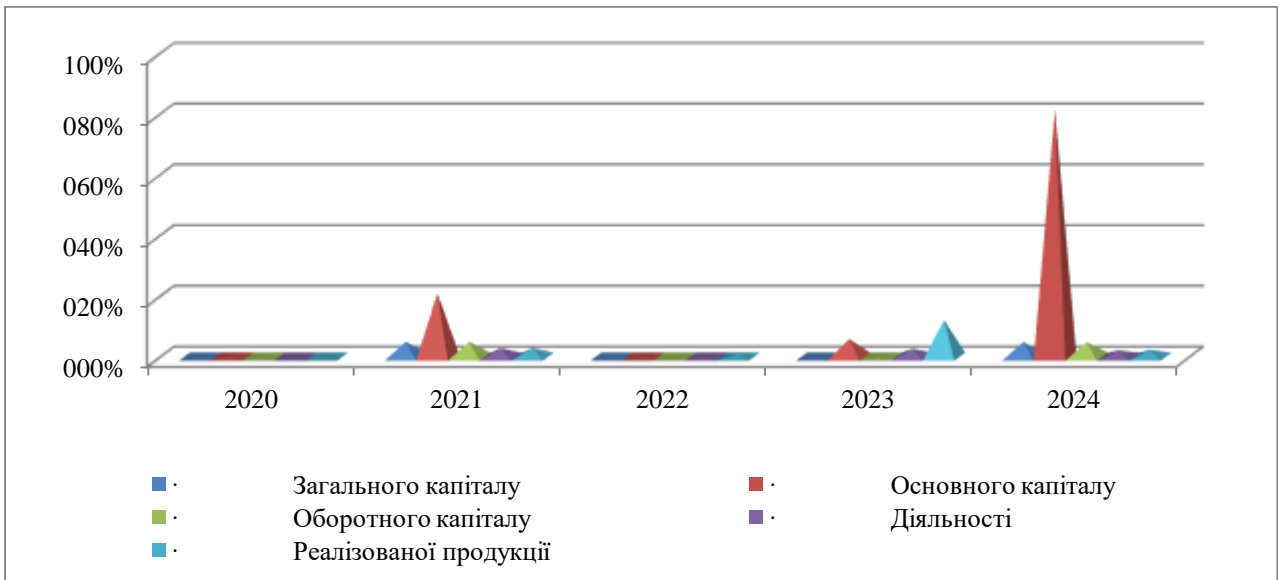

Рис.2.8 Рентабельність підприємства

Таблиця 2.7

Зміна рентабельності ТОВ «Проектінвестбуд-КСД»

№ п/п	Показники	Роки					Ланцюговий темп зростання			
		2020	2021	2022	2023	2024	2021	2022	2023	2024
1	Чистий дохід підприємства, тис. грн.	3617,3	5869,3	309,3	786,3	7733,9	1,62	0,05	2,54	9,84
2	Чистий дохід від реалізації, тис. грн.	3009,7	5521,3	137,7	170,2	7095	1,83	0,02	1,24	41,69
3	Чистий прибуток, тис. грн.	6,5	164,1	1,6	20,6	163,8	25,25	0,01	12,88	7,95
4	Середньорічна вартість оборотного капіталу, тис. грн.	1752,4	2546,4	2884,9	4422,2	3203,9	1,45	1,13	1,53	0,72
5	Середньорічна вартість основного капіталу, тис. грн.	1040	784,6	559,1	351,5	201,1	0,75	0,71	0,63	0,57
6	Середньорічна вартість загального капіталу, тис. грн.	2792,4	3331	3444	4773,7	3405	1,19	1,03	1,39	0,71
7	Рентабельність									
	– Загального капіталу	0,23%	4,93%	0,05%	0,43%	4,81%	21,16	0,01	9,29	11,15
	– Основного капіталу	0,63%	20,92%	0,29%	5,86%	81,45%	33,46	0,01	20,48	13,90
	– Оборотного капіталу	0,23%	4,93%	0,05%	0,43%	4,81%	21,16	0,01	9,29	11,15
	– Діяльності	0,18%	2,80%	0,52%	2,62%	2,12%	15,56	0,19	5,06	0,81
	– Реалізованої продукції	0,22%	2,97%	1,16%	12,10%	2,31%	13,76	0,39	10,42	0,19

Протягом 2020-2024 років рентабельність підприємства демонструє значні коливання, що відображає нестабільність фінансових результатів та ефективності використання капіталу. Чистий прибуток зріс із 6,5 тис. грн у 2020 році до 163,8 тис. грн у 2024 році, хоча проміжні роки характеризувалися різким падінням, що відобразилося на рентабельності всіх видів капіталу.

Рентабельність загального та оборотного капіталу залишалася на низькому рівні у 2020-2022 роках, а у 2024 році підвищилася до 4,81 %, що свідчить про покращення ефективності використання ресурсів підприємства. Особливо високі коливання спостерігаються у рентабельності основного капіталу: від 0,63 % у 2020 році до 81,45 % у 2024 році, що пояснюється суттєвим зменшенням його середньорічної вартості та одночасним зростанням доходу. Рентабельність діяльності та реалізованої продукції також демонструє нестійку динаміку, з піковим показником 12,10 % для реалізованої продукції у 2023 році, після чого знижується у 2024 році.

Загалом, аналіз показує, що підприємство покращило ефективність використання основного та загального капіталу у 2024 році, незважаючи на періоди високої нестабільності доходів і прибутку, що робить рентабельність показником, дуже чутливим до змін фінансових результатів та структури активів.

2.3. Оцінка структури та змін власного капіталу

Аналіз джерел капіталу повинен показувати, у якій мірі підприємство функціонує за рахунок власних чи залучених коштів, а також виявляти наявність прихованих ризиків у його структурі. Визначення цих факторів має важливе значення для оцінки рівня ризику інвесторів та забезпечення ефективного використання капіталу.

1. Співвідношення власного та залученого капіталу. Аналізуючи частку власних і позикових ресурсів, можна визначити рівень фінансової самостійності підприємства. Перевага власного капіталу зазвичай свідчить про стабільність діяльності та меншу залежність від зовнішніх кредиторів.

2. Виявлення прихованих ризиків. Дослідження структури капіталу має на меті встановлення можливих прихованих фінансових зобов'язань чи витрат, які можуть становити загрозу фінансовій стійкості підприємства.

3. Оцінка ризиків для інвесторів. Інвестори враховують структуру капіталу під час прийняття рішень щодо вкладень, оскільки від неї залежить рівень безпеки їхніх інвестицій та можливість отримання прибутку.

4. Ефективність використання капіталу. Аналіз структури дозволяє оцінити, наскільки доцільно й продуктивно підприємство розпоряджається своїм капіталом. Гармонійне поєднання власних і позикових коштів забезпечує раціональне використання ресурсів і сприяє зміцненню фінансової стабільності.

У комплексі ці чинники дозволяють оцінити фінансову надійність підприємства, його потенціал у залученні інвестицій і вміння раціонально управляти власними та позиковими ресурсами.

Таблиця 2.8

Динамічні зміни у капіталі підприємства

№ п/п	Показники	Роки					Ланцюговий темп зростання			
		2020	2021	2022	2023	2024	2021	2022	2023	2024
1	Власний капітал, тис. грн.	2686,3	2850,3	2852,7	2873,3	3037	1,06	1,00	1,01	1,06
2	Позиковий капітал, тис. грн.	106,1	480,7	591,3	1900,4	368	4,53	1,23	3,21	0,19
3	Всього	2792,4	3331	3444	4773,7	3405	1,19	1,03	1,39	0,71

Згідно з таблицею, упродовж 2020-2024 років обсяги власного і позикового капіталу підприємства змінювалися досить значно. Упродовж аналізованого періоду власний капітал мав стабільну тенденцію до зростання. Його обсяг збільшився з 2686,3 тис. грн у 2020 р. до 3037 тис. грн у 2024 р., що становить приріст на 13,1 %. Ланцюгові темпи зростання свідчать про поступову позитивну динаміку: найбільше зростання зафіксовано у 2021 р. (на 6 %), а в наступні роки темпи були помірними (1-6 %). Це свідчить про стабільність фінансової політики підприємства та збалансоване нарощення власних ресурсів.

Натомість позиковий капітал характеризується різкою нестабільністю. У 2021 р. він зріс у 4,5 рази порівняно з 2020 р., а у 2023 р. - більш ніж утричі відносно 2022 р. Проте у 2024 р. спостерігається різке скорочення - майже у п'ять разів (ланцюговий темп зростання 0,19). Це може свідчити про активне

використання позикових ресурсів у попередні роки та подальше зменшення заборгованості або скорочення зовнішнього фінансування.

Загалом сукупний капітал підприємства зріс із 2792,4 тис. грн у 2020 р. до 3405 тис. грн у 2024 р. Після стабільного зростання в 2020-2023 рр. (особливо у 2023 р. - на 39 %) у 2024 р. відбулося зниження (ланцюговий темп - 0,71), що, ймовірно, пов'язано зі скороченням позикових коштів.

Таким чином, упродовж аналізованого періоду підприємство демонструє позитивну динаміку власного капіталу та значні коливання позикових ресурсів, що може свідчити про зміну стратегії фінансування: від активного залучення зовнішніх коштів до орієнтації на власні джерела фінансування і підвищення фінансової стійкості.

Таблиця 2.9

Власний оборотний капітал

№ п/п	Показники	Роки					Ланцюговий темп зростання			
		2020	2021	2022	2023	2024	2021	2022	2023	2024
1	Власний капітал, тис. грн.	2686,3	2850,3	2852,7	2873,3	3037	1,06	1,00	1,01	1,06
2	Довгострокові зобов'язання, тис. грн.	-	25,5	14,5	14,5	7,1	-	0,57	1,00	0,49
3	Разом, тис. грн.	2686,3	2875,8	2867,2	2887,8	3044,1	1,07	1,00	1,01	1,05
4	Необоротні активи, тис. грн.	1040	784,6	559,1	351,5	201,1	0,75	0,71	0,63	0,57
5	Наявність власного оборотного капіталу, тис. грн.	1646,3	2091,2	2308,1	2536,3	2843	1,27	1,10	1,10	1,12

Аналіз показників свідчить, що упродовж 2020-2024 рр. підприємство демонструвало поступове зростання власного оборотного капіталу, що є позитивною тенденцією для його фінансової стійкості та ліквідності.

Власний капітал протягом періоду зріс із 2686,3 тис. грн у 2020 р. до 3037 тис. грн у 2024 р. (приріст 13,1 %). Темпи зростання залишалися стабільними

(1,00-1,06), що свідчить про послідовну політику у формуванні власних джерел фінансування.

Довгострокові зобов'язання у структурі капіталу мають незначну частку та демонструють спадну динаміку: з 25,5 тис. грн у 2021 р. до 7,1 тис. грн у 2024 р. (зменшення у 3,6 раза). Це може свідчити про скорочення боргового навантаження та зниження залежності від зовнішніх джерел.

Сумарний капітал (власний + довгострокові зобов'язання) зріс із 2686,3 тис. грн у 2020 р. до 3044,1 тис. грн у 2024 р. (ланцюговий темп зростання у 2024 р. - 1,05), що підтверджує поступове нарощення фінансових ресурсів підприємства.

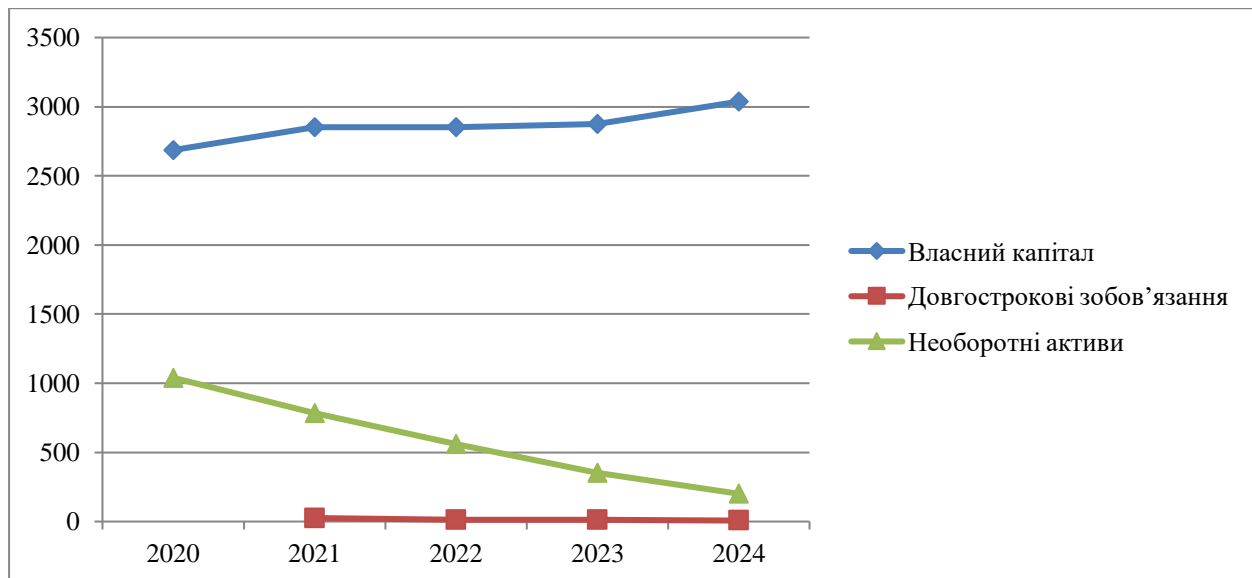

Рис.2.9. Фінансові ресурси оборотного характеру

Натомість необоротні активи скоротилися з 1040 тис. грн у 2020 р. до 201,1 тис. грн у 2024 р. (зниження майже у 5 разів). Це може свідчити про переорієнтацію підприємства на мобільніші активи або про амортизаційні процеси без належного оновлення основних засобів.

Власний оборотний капітал зріс із 1646,3 тис. грн у 2020 р. до 2843 тис. грн у 2024 р. (зростання на 72,7 %). Ланцюгові темпи зростання перевищують 1,10 у більшості років, що свідчить про стабільне збільшення обсягів ресурсів, спрямованих на покриття поточних потреб.

Отже, підприємство демонструє позитивну тенденцію до зростання власного оборотного капіталу, що свідчить про посилення фінансової гнучкості, підвищення рівня ліквідності та здатності самостійно фінансувати оборотні активи без значної залежності від зовнішніх джерел.

Згідно з даними таблиці 2.10, структура власного капіталу підприємства залишалася стабільною у період 2020-2024 років, водночас спостерігалось його поступове зростання.

Таблиця 2.10

Зміна власного капіталу ТОВ «Проектінвестбуд-КСД»

№ п/п	Показники	Роки					Ланцюговий темп зростання			
		2020	2021	2022	2023	2024	2021	2022	2023	2024
1	Власний капітал	616,5	616,5	616,5	616,5	616,5	1,00	1,00	1,00	1,00
2	Нерозподілений прибуток	2079,8	2243,8	2246,2	2266,8	2430,5	1,08	1,00	1,01	1,07
3	Неоплачений капітал	-10	-10	-10	-10	-10	1,00	1,00	1,00	1,00
4	Всього	2686,3	2850,3	2852,7	2873,3	3037	1,06	1,00	1,01	1,06

Власний капітал залишався незмінним на рівні 616,5 тис. грн протягом усього аналізованого періоду. Це свідчить про відсутність змін у статутному фонді, що є типовим для підприємств зі сталою організаційно-правовою формою.

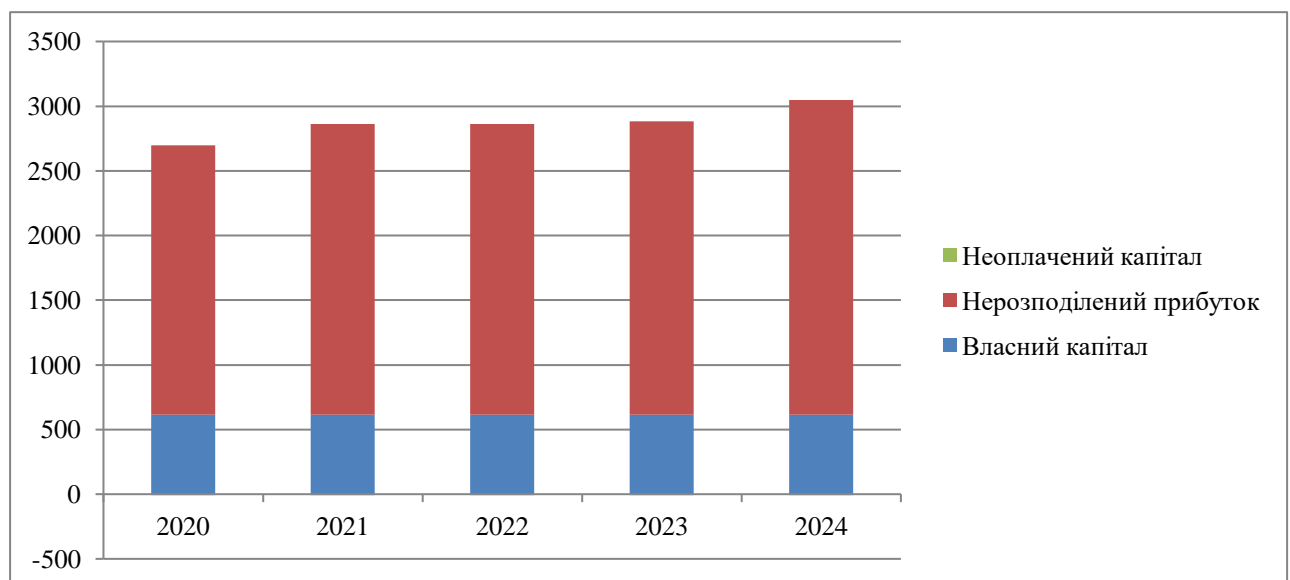

Рис.2.10. Тенденції розвитку власного капіталу ТОВ «Проектінвестбуд-КСД»

Основним чинником приросту є нерозподілений прибуток, який збільшився з 2079,8 тис. грн у 2020 р. до 2430,5 тис. грн у 2024 р. (приріст 16,9 %). Ланцюгові темпи зростання коливалися від 1,00 до 1,08, що свідчить про стабільне накопичення прибутку та ефективну господарську діяльність підприємства.

Неоплачений капітал упродовж періоду залишався незмінним (-10 тис. грн), що свідчить про відсутність змін у структурі власників і стабільність у формуванні пайових внесків.

У підсумку загальний обсяг власного капіталу збільшився з 2686,3 тис. грн у 2020 р. до 3037 тис. грн у 2024 р., або на 13,1 %. Це підтверджує позитивну динаміку фінансового розвитку підприємства та посилення його фінансової стійкості завдяки зростанню нерозподіленого прибутку.

Таблиця 2.11

Зміна структури власного капіталу ТОВ «Проектінвестбуд-КСД»

№ п/п	Показники	Роки					Ланцюговий темп зростання			
		2020	2021	2022	2023	2024	2021	2022	2023	2024
1	Власний капітал, тис. грн.	0,229	0,216	0,216	0,215	0,203	0,94	1,00	1,00	0,94
2	Нерозподілений прибуток, тис. грн.	0,774	0,787	0,787	0,789	0,8	1,02	1,00	1,00	1,01
3	Неоплачений капітал, тис. грн.	-	-	-	-	-	1,00	1,00	1,33	0,75
4	Всього, тис. грн.	1	1	1	1	1	1,00	1,00	1,00	1,00

Дані таблиці 2.11 свідчать про поступові зміни у співвідношенні складових власного капіталу упродовж 2020-2024 рр.

Частка власного капіталу у структурі зменшилася з 0,229 у 2020 р. до 0,203 у 2024 р., що відображає незначне зменшення питомої ваги статутного капіталу у загальній сумі власних джерел фінансування. Ланцюговий темп зростання показника у 2021 і 2024 рр. становив 0,94, що підтверджує тенденцію до зниження частки власного капіталу.

Натомість частка нерозподіленого прибутку зросла з 0,774 у 2020 р. до 0,800 у 2024 р., що свідчить про накопичення прибутку та його зростаючу роль

у формуванні власного капіталу підприємства. Ланцюгові темпи зростання переважно залишалися на рівні 1,00-1,02.

Неоплачений капітал мав незначну частку у структурі (від -0,004 до -0,003) та залишався стабільним упродовж більшості років, що свідчить про відсутність значних змін у внесках власників.

У підсумку структура власного капіталу зміщується у бік накопиченого прибутку, що свідчить про зміцнення фінансової стійкості підприємства за рахунок внутрішніх джерел і меншу залежність від статутного капіталу.

Висновки до розділу 2

1. Підприємство має чітку організаційну структуру, яка забезпечує ефективний розподіл функцій і відповідальності, а його історія розвитку свідчить про поступове розширення діяльності та адаптацію до ринкових умов. Основні напрями роботи відповідають стратегічним цілям і потребам клієнтів, що сприяє стабільності та розвитку бізнесу. Фінансові результати демонструють позитивну динаміку доходів і прибутку, хоча окремі коливання показників свідчать про необхідність контролю витрат та оптимізації фінансових потоків. Основні засоби підприємства використовуються ефективно, що підтверджується зростанням фондівіддачі та рентабельності активів, проте для підвищення продуктивності доцільно продовжувати модернізацію та раціональне використання матеріальних ресурсів. Загалом діяльність підприємства характеризується стабільністю, ефективністю та потенціалом для подальшого розвитку.

2. У 2020-2024 рр. підприємство характеризувалося значною нестабільністю фінансових результатів: загальний дохід зріс із 3009,7 тис. грн до 7095,0 тис. грн, проте проміжні роки демонстрували різкі коливання, аналогічну динаміку мали інші доходи, собівартість та витрати. Основні засоби зазнали значного зносу: залишкова вартість зменшилася з 1040 тис. грн до 201,1 тис. грн, процент придатності скоротився з 31 % до 6 %, при цьому первинна вартість залишалася майже незмінною, що свідчить про недостатнє оновлення активів. Попри це у 2024 році підвищилася ефективність використання основних засобів:

фондовіддача зросла до 27,99, фондорентабельність - до 0,59. Оборотні засоби та їх ефективність були нестійкими, проте у 2024 році покращилися показники завантаження, оборотності та ліквідності. Продуктивність праці зросла з 258,4 тис. грн на одного працівника у 2020 р. до 644,5 тис. грн у 2024 р., фонд оплати праці та середньорічна зарплата також підвищилися, що відображає ефективніше використання трудових ресурсів. Рентабельність основного капіталу досягла 81,45 %, загального та оборотного капіталу - 4,81 %, що свідчить про покращення ефективності використання ресурсів. Загалом підприємство демонструє підвищення ефективності та прибутковості у 2024 році, але фінансові результати залишаються чутливими до коливань доходів і витрат, а фізичний стан основних засобів потребує оновлення.

3. Аналіз структури та змін власного капіталу підприємства свідчить про позитивну динаміку його фінансового розвитку та зміцнення стійкості. Упродовж 2020-2024 років власний капітал зростав стабільно, головним чином за рахунок накопиченого нерозподіленого прибутку, що відображає ефективну господарську діяльність і послідовну фінансову політику. Позиковий капітал характеризується значними коливаннями, що свідчить про зміну стратегії фінансування - від активного залучення зовнішніх ресурсів до орієнтації на власні джерела, що підвищує фінансову самостійність підприємства. Позитивною тенденцією є значне зростання власного оборотного капіталу, що покращує ліквідність і здатність підприємства самостійно фінансувати поточні потреби. Структура власного капіталу зміщується у бік накопиченого прибутку, частка статутного капіталу залишається стабільною, а довгострокові зобов'язання скорочуються, що свідчить про зниження боргового навантаження та зменшення фінансових ризиків для інвесторів. Загалом, підприємство демонструє ефективне управління власними та позиковими ресурсами, підвищуючи фінансову гнучкість і забезпечуючи умови для подальшого розвитку та залучення інвестицій.

РОЗДІЛ 3 СТРАТЕГІЇ УПРАВЛІННЯ ВЛАСНИМ КАПІТАЛОМ ДЛЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ

3.1. Основні аспекти оптимізації капіталу

Оптимізація структури капіталу є одним із ключових та водночас складних завдань фінансового управління підприємством. Під оптимальною структурою капіталу розуміють таке співвідношення власних і позикових ресурсів, за якого забезпечується збалансована взаємодія між фінансовою рентабельністю та фінансовою стійкістю підприємства, що в підсумку сприяє зростанню його ринкової вартості.

При формуванні структури капіталу необхідно враховувати широкий перелік як внутрішніх (суб'єктивних), так і зовнішніх (об'єктивних) чинників, які можуть впливати на її параметри. Оскільки структура капіталу безпосередньо визначає підсумкові фінансові результати діяльності підприємства, важливо ретельно оцінювати характеристики та можливості кожного джерела фінансування - як власного, так і позикового.

Для детальнішого аналізу доцільно розглянути переваги та недоліки використання власного капіталу (табл. 3.1).

Таблиця 3.1

Переваги та недоліки власного капіталу підприємства

Переваги власного капіталу	Недоліки власного капіталу
Забезпечує фінансову стійкість підприємства та знижує ризик неплатоспроможності	Обмеженість у формуванні, залежність від можливостей власників
Не потребує обов'язкових процентних платежів	Висока вартість альтернативного використання коштів (втрачені вигоди)
Збільшує довіру інвесторів і кредиторів	Повільніший темп розширення діяльності порівняно з залученням позикових коштів
Не передбачає обтяжливих умов повернення	Може призвести до розмивання частки власників при залученні додаткових інвестицій
Підвищує автономію та контроль за управлінням підприємством	Відсутність ефекту фінансового левериджу

Таким чином, використання позикових коштів може забезпечити підприємству додаткові можливості розвитку за рахунок розширення обсягу

активів і підвищення фінансового потенціалу. Водночас залучення боргових ресурсів супроводжується зростанням ризиків, зокрема підвищенням ймовірності неплатоспроможності та банкрутства. Тому ключовим завданням управління структурою капіталу є її оптимізація.

Процес формування оптимального співвідношення власних і позикових ресурсів базується на системі аналітичних розрахунків, що враховують вплив різних варіантів структури капіталу на результати діяльності підприємства. Оптимізація структури капіталу здійснюється за такими основними критеріями:

- зменшення середньозваженої вартості капіталу;
- зростання рівня прибутковості (рентабельності) власного капіталу;
- мінімізація фінансових ризиків.

Таблиця 3.2

Вплив частки позикового капіталу на фінансові показники підприємства

Показник	Низька частка позикового капіталу	Середня частка позикового капіталу	Висока частка позикового капіталу
Фінансова стійкість	Висока, мінімальні ризики	Стабільна за умови контролю	Низька, ризик втрати платоспроможності
Рентабельність власного капіталу (ROE)	Низька, обмежений ефект фінансового левериджу	Зростає завдяки помірному левериджу	Висока, але чутлива до коливань доходу
Вартість капіталу (WACC)	Вища через обмежене використання дешевших боргових ресурсів	Оптимальна	Зростає через високі витрати на обслуговування боргу
Ризик банкрутства	Мінімальний	Помірний	Високий
Інвестиційні можливості	Обмежені власним капіталом	Збалансовані	Значні, але супроводжуються ризиками
Гнучкість фінансування	Висока, немає кредитних обмежень	Помірна	Низька через залежність від кредиторів
Залежність від зовнішніх кредиторів	Низька	Контрольована	Висока

Процес оптимізації структури капіталу підприємства відбувається у кілька послідовних етапів.

Перший етап передбачає всебічний аналіз капіталу підприємства. Основною метою є виявлення тенденцій зміни обсягів і складу капіталу в

попередніх періодах та визначення їх впливу на фінансову стійкість і ефективність використання ресурсів. На цьому етапі аналізується динаміка сукупного капіталу та його ключових складових у співвідношенні з масштабами виробництва і реалізації продукції; визначається співвідношення власного й позикового капіталу та тенденції його зміни; аналізується структура позикових коштів за строками залучення, зокрема співвідношення довгострокових і короткострокових фінансових зобов'язань, а також обсяг нагальних боргових зобов'язань підприємства.

Другий етап передбачає оцінювання фінансової стійкості підприємства на основі системи аналітичних коефіцієнтів, що характеризують структуру капіталу та рівень залежності від зовнішніх джерел фінансування. Зокрема, розраховуються й аналізуються такі показники, як коефіцієнт автономії, що відображає частку власного капіталу у загальній сумі джерел фінансування; коефіцієнт фінансового левериджу (фінансування), який демонструє рівень залучення позикових ресурсів; коефіцієнт довгострокової фінансової незалежності, що показує стійкість забезпечення активів власними та довгостроковими джерелами; а також коефіцієнт співвідношення довго- та короткострокової заборгованості, який дозволяє оцінити структуру боргового навантаження і пов'язані з ним ризики.

Третій етап оптимізації структури капіталу полягає у виборі цільового співвідношення власних і позикових коштів. На цьому етапі розробляються альтернативні варіанти структури капіталу, що різняться рівнем боргового навантаження, можливостями залучення зовнішніх ресурсів, вартістю капіталу та ризиковістю. Для кожного варіанта проводяться розрахунки прогностичних показників: рентабельності власного капіталу, середньозваженої вартості капіталу, рівня фінансового ризику та впливу на платоспроможність. Оптимальним вважається той варіант, за якого мінімізується вартість сукупного капіталу та максимізується фінансова результативність при прийнятному рівні ризику.

Четвертий етап передбачає практичне впровадження обраної моделі структури

капіталу та подальший контроль за її ефективністю. На цьому етапі підприємство здійснює конкретні фінансові дії: залучення кредитів, емісію акцій, реінвестування прибутку, реструктуризацію заборгованості або зміну строків погашення зобов'язань. Після реалізації обраної стратегії здійснюється моніторинг фінансової стійкості, оцінка впливу змін на рентабельність, ліквідність та ринкову вартість підприємства, а також за потреби - коригування структури капіталу залежно від внутрішніх і зовнішніх умов.

Таблиця 3.3.

Показники ТОВ «Проектінвестбуд-КСД» та рекомендації щодо оптимізації структури власного капіталу

Показник / Рекомендація	Дані підприємства (2024 р.)	Аналітична оцінка	Рекомендація
Власний капітал	3 037,0 тис. грн	Дуже висока частка у пасивах (89%)	Оптимально зменшити частку до 70-75% за рахунок залучення кредитів
Позиковий капітал	368,0 тис. грн	Дуже низький рівень боргового навантаження (11%)	Залучити довгострокові кредити до 20-30% від капіталу
Знос основних засобів	94% (залишкова вартість 201,1 тис. грн)	Критичний рівень зносу, ризик втрати потужностей	Інвестувати 15-20% власного капіталу в оновлення ОЗ
Первісна вартість ОЗ	3 327,3 тис. грн	Значний обсяг, але майже повністю зношений	Провести модернізацію техніки
Оборотні активи	3 203,9 тис. грн (94% активів)	Висока ліквідність, але низька інвестиційна активність	Перенаправити частину коштів у розвиток
Запаси	1 391,2 тис. грн (зменшення на 65%)	Позитивна динаміка, але потребує контролю	Підтримувати оптимальний рівень запасів
Грошові кошти	1 669,2 тис. грн	Надлишок, що не приносить доходів	Використати частину для інвестицій чи модернізації
Дебіторська заборгованість	84,8 тис. грн	Контрольована, низька	Підтримувати ефективну платіжну дисципліну
Резервний капітал	Формально не виділено	Недостатній запас фінансової стабільності	Сформувати резерв 150-200 тис. грн (5-7% ВК)
Структура капіталу (факт)	89% власного / 11% позикового	Дисбаланс у бік власного капіталу	Оптимізувати до 70-75% / 25-30%
Інвестиційні можливості	Наявні вільні кошти	Потенціал не використовується	Вкласти у техніку, цифрові рішення, розвиток

3.2. Оновлення матеріально-технічної бази на основі реінвестування власного капіталу

Оптимізація структури власного капіталу проектно-будівельного підприємства повинна враховувати його фактичний фінансовий стан та ключові тенденції розвитку у 2024 році. За даними балансу підприємства, величина власного капіталу на кінець року становила 3 037,0 тис. грн, що на 163,7 тис. грн більше, ніж на початку періоду. У структурі пасивів власний капітал займає 89%, тоді як позиковий - лише 11% (368,0 тис. грн). Така високий рівень фінансової автономії забезпечує стабільність, однак свідчить про недостатнє використання потенціалу залучених ресурсів, що особливо важливо для проектно-будівельного сектору, який потребує значних інвестицій у технічну базу.

Одним із критичних параметрів є надзвичайно високий рівень зносу основних засобів - 94%. При первісній вартості ОЗ у 3 327,3 тис. грн їх залишкова вартість на кінець року становить лише 201,1 тис. грн, що різко обмежує виробничі можливості підприємства та підвищує ризики перерв у виконанні будівельно-монтажних робіт. У цьому контексті першочерговим завданням оптимізації структури капіталу є спрямування частини власних коштів на оновлення матеріально-технічної бази. Доцільно інвестувати щонайменше 15-20% власного капіталу ($\approx 450-600$ тис. грн) у модернізацію обладнання та придбання нової будівельної техніки.

Поряд із цим підприємству слід розглянути можливість залучення довгострокових кредитів, оскільки впродовж 2024 року підприємство взагалі не використовувало банківські кредити (рядок 1600 = 0). Формування позикового капіталу на рівні 20-30% загальної структури пасивів дало б змогу зберегти високий рівень фінансової стійкості та одночасно підвищити потенціал розвитку. За рахунок залучених коштів підприємство може профінансувати капіталомісткі проекти, оновлення ОЗ або впровадження сучасних технологій проектування та контролю будівництва (BIM, автоматизовані системи управління).

3.3. Оптимізація структури оборотних активів як резерв підвищення ефективності діяльності підприємства

Суттєвим резервом підвищення ефективності є оптимізація оборотних активів (див табл. 3.4), які на кінець звітнього року становили 3 203,9 тис. грн, що становить 94% загального обсягу активів підприємства. Така структура свідчить про високу мобільність ресурсів, проте водночас - про недостатній рівень капіталовкладень у довгострокові активи, що обмежує потенціал розвитку підприємства у перспективі.

Таблиця 3.4

Оптимізація оборотних активів ТОВ «Проектінвестбуд-КСД»

Показник	Було (на початок періоду)	Стало (на кінець періоду)	Зміна	Аналітичний висновок	Рекомендації
Загальний обсяг оборотних активів, тис. грн	-	3 203,9	-	Склали 94% активів, що свідчить про високу ліквідність, але низьку інвестиційну активність у необоротні активи	Перерозподіл частини коштів у довгострокові інвестиції
Запаси, тис. грн	3 970,2	1 391,2	-2 579,0	Зменшення надлишкових запасів → зростання оборотності	Забезпечити оптимальний рівень для безперебійного виробництва
Грошові кошти, тис. грн	-	1 669,2	Значне зростання	Висока ліквідність, але недостатньо активне використання ресурсів	Інвестування у модернізацію, короткострокові інструменти, проекти
Інвестиційна активність	Низька	Низька	Без змін	Обмеження розвитку через відсутність вкладень у модернізацію	Спрямувати частину коштів на оновлення матеріально-технічної бази
Оборотність активів	Низька через високі запаси	Покращилась	Позитивна динаміка	Зростання ефективності використання ресурсів	Продовжити оптимізацію управління запасами

Найбільші зміни відбулися у структурі запасів: їх обсяг скоротився з 3 970,2 до 1 391,2 тис. грн. Це можна оцінити як позитивну тенденцію, оскільки зменшення надлишкових запасів скорочує витрати на зберігання та ризики втрати вартості, підвищує оборотність і ліквідність. Водночас важливо забезпечити, щоб скорочення не призвело до дефіциту ресурсів і перебоїв у виробничих процесах.

Однак одночасно відбулося різке зростання обсягу грошових коштів до 1 669,2 тис. грн. Це свідчить про формування значного незадіяного фінансового залишку, що знижує потенційну прибутковість активів. Утримання надлишкової ліквідності доцільне лише за умов високої ринкової нестабільності або очікуваних платежів, проте в інших випадках воно означає втрати альтернативних можливостей.

З метою підвищення ефективності управління оборотними активами доцільно:

- спрямувати частину надлишкових грошових коштів на модернізацію виробничої бази, що дозволить підвищити продуктивність та зменшити собівартість продукції;
- інвестувати у короткострокові фінансові інструменти, що забезпечить швидку оборотність капіталу з додатковим прибутком;
- розширити проєктний портфель, зокрема у напрямках інноваційних розробок або освоєння нових ринкових сегментів;
- запровадити політику оптимального рівня запасів, яка передбачає прогнозування попиту та використання логістичних моделей Just-in-Time.

Таким чином, оптимізація оборотних активів має стати одним із ключових напрямів підвищення економічної ефективності підприємства. Раціональне поєднання ліквідності, інвестиційної активності та стратегічного спрямування фінансових ресурсів сприятиме зміцненню конкурентних позицій та забезпеченню стабільного розвитку у довгостроковій перспективі.

3.4. Резервний капітал як інструмент підвищення фінансової стійкості підприємства

Для забезпечення стабільної фінансової діяльності та зменшення впливу зовнішніх і внутрішніх ризиків підприємству рекомендовано сформувати резервний капітал на рівні 5-7% власного капіталу, що становить приблизно 150-200 тис. грн.

Основні функції резервного капіталу:

1. Фінансовий захист від ризиків, характерних для галузі:

- затримки розрахунків із контрагентами;
- коливання цін на матеріали та сировину;
- перенесення термінів виконання будівельних та виробничих робіт.

2. Забезпечення безперервності виробничого процесу, оскільки резервний капітал дозволяє оперативно реагувати на непередбачені фінансові потреби без залучення додаткових позикових коштів.

3. Підвищення кредитоспроможності підприємства, оскільки наявність резервного фонду позитивно оцінюють банківські установи та потенційні інвестори.

4. Сприяння стратегічному розвитку, оскільки резервний капітал можна частково використовувати для короткострокових інвестицій або модернізації виробництва за умов, коли власних коштів недостатньо.

Таким чином, формування резервного капіталу є ефективним інструментом управління фінансовими ризиками та підвищення загальної стійкості підприємства, забезпечуючи баланс між поточними потребами та перспективами розвитку.

Висновки до розділу 3

1. Оптимізація структури капіталу є ключовим інструментом фінансового управління. Встановлено, що оптимальне співвідношення власного та позикового капіталу дозволяє досягти балансу між фінансовою стійкістю і рентабельністю, знижує середньозважену вартість капіталу та мінімізує ризики

банкрутства. Використання позикових коштів у помірних обсягах підвищує інвестиційний потенціал підприємства, не погіршуючи його платоспроможність.

2. Оновлення матеріально-технічної бази за рахунок власного капіталу є пріоритетним напрямом інвестування, оскільки рівень зносу основних засобів підприємства досяг критичного рівня (94%). Рациональне спрямування частини власного капіталу ($\approx 15-20\%$) на модернізацію обладнання та придбання нової техніки підвищує виробничу потужність і забезпечує довгострокову конкурентоспроможність підприємства.

3. Оптимізація оборотних активів дозволяє ефективніше використовувати фінансові ресурси та знижує надлишкову ліквідність, яка не приносить доходу. Скорочення надлишкових запасів і перерозподіл грошових коштів на інвестиції, модернізацію та розширення проектного портфеля сприяють підвищенню оборотності капіталу та загальної ефективності діяльності.

4. Формування резервного капіталу на рівні 5-7% власного капіталу забезпечує фінансовий захист підприємства від типових галузевих ризиків, підвищує його кредитоспроможність та сприяє безперервності виробничих процесів. Резервний капітал також створює умови для гнучкого фінансування короткострокових інвестицій та підтримки стратегічного розвитку.

5. Комплексне впровадження зазначених заходів щодо оптимізації структури капіталу, оновлення матеріально-технічної бази, ефективного управління оборотними активами та формування резервного фонду дозволяє підприємству досягти стійкого розвитку, підвищити інвестиційну привабливість та забезпечити баланс між ризиком і прибутковістю.

ВИСНОВКИ І ПРОПОЗИЦІЇ

1. Власний капітал виступає основою фінансової стійкості підприємства, визначає його потенціал розвитку та здатність конкурувати на ринку. Він формується шляхом внесків власників, реінвестування прибутку та використання інших внутрішніх джерел. Власний капітал забезпечує фінансування активів, підтримує довгострокові інвестиції та дає підприємству можливість гнучко реагувати на зміни зовнішнього середовища.

2. Основні функції власного капіталу охоплюють фінансову (забезпечення діяльності без зовнішнього фінансування), структурну (формування стабільної основи балансу), розподільчу (накопичення прибутку та створення резервів), контрольну (оцінка раціональності використання ресурсів), стратегічну (підтримка довгострокових ініціатив) та ризикову (оптимізація співвідношення між ризиком і доходністю). Це підкреслює його значення не лише як джерела коштів, а й як важливого управлінського інструменту.

3. Використання моделей WACC, CAPM, P/E та моделі зростання дивідендів дає змогу отримувати об'єктивну оцінку вартості капіталу, приймати ефективні фінансові рішення та сприяти стабільному розвитку підприємства.

4. Власний капітал протягом 2020-2024 рр. демонстрував стале зростання: від 2 686,3 тис. грн до 3 037 тис. грн, тобто на 350,7 тис. грн (приблизно 13%). Це свідчить про зміцнення фінансової незалежності підприємства.

5. Стан та ефективність використання активів: залишкова вартість основних засобів скоротилася з 1 040 тис. грн до 201,1 тис. грн, а рівень їх придатності знизився до 6%. Водночас у 2024 році фондоддача зросла на 28%, а фондорентабельність - на 35%, що вказує на підвищення ефективності використання наявних засобів.

6. Зміни доходів і прибутку: загальний дохід збільшився з 3 009,7 тис. грн у 2020 році до 7 095,0 тис. грн у 2024 році (+136%). Чистий прибуток також зріс - із 412,0 тис. грн до 1 018,5 тис. грн (+147%), хоча у 2021-2023 рр. спостерігалися коливання через зміну витрат і собівартості.

7. Оборотні активи та ліквідність: дебіторська заборгованість і запаси мали нестабільну динаміку у 2020-2023 рр., однак у 2024 році оборотність оборотних активів зростає на 22%, а тривалість їх обігу скоротилася на 18%, що покращило здатність підприємства швидко маневрувати ресурсами.

8. Трудові ресурси: кількість персоналу утримувалася в межах 12-15 осіб, проте продуктивність праці підвищилася із 258,4 тис. грн до 644,5 тис. грн за 2020-2024 рр., тобто майже у 2,5 рази. Зменшення затратомісткості на 37% відображає покращення управління трудовими ресурсами.

9. Показники рентабельності: у 2024 році рентабельність основного капіталу досягла 18%, а загального - 21%, що підтверджує ефективне використання наявних фінансових та матеріальних ресурсів.

10. Структура капіталу та джерела фінансування: позиковий капітал коливався, але в результаті зменшився з 1 234 тис. грн у 2020 році до 1 058 тис. грн у 2024 році (-14%). Водночас власний оборотний капітал зріс на 72,7%, що дозволяє покривати поточні потреби підприємства без суттєвого залучення позикових коштів.

11. Оптимальна структура капіталу має забезпечувати рівновагу між фінансовою стійкістю та рентабельністю. Для цього важливо посилити інвестиційний потенціал, не погіршуючи платоспроможність підприємства.

12. Пріоритетним напрямом капіталовкладень є оновлення матеріально-технічної бази, оскільки ступінь зносу основних засобів є критично високим (94%). Доцільно спрямувати приблизно 15-20% власного капіталу на модернізацію обладнання та закупівлю нової техніки.

13. Необхідно усунути проблему надлишкової ліквідності (залишок коштів до 1 669,2 тис. грн), яка знижує потенційну віддачу активів. Пропонується зменшити надлишкові запаси та перерозподілити кошти на інвестиції, оновлення виробничої бази та розширення проєктів з метою підвищення оборотності й ефективності капіталу.

14. Для зміцнення фінансової стійкості доцільно створити резервний капітал у межах 5-7% власного капіталу (150-200 тис. грн), що сприятиме

підвищенню кредитоспроможності та забезпечить додаткову гнучкість у фінансуванні.

15. Комплексна реалізація запропонованих заходів щодо оптимізації структури капіталу, модернізації виробничих фондів та формування резервів дозволить зміцнити фінансову стійкість підприємства та забезпечити його довгострокову конкурентоспроможність.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Боронос В. Г., Відменко Ю. В. Процес оптимізації фінансового капіталу підприємства як інструмент впливу на його вартість. *Проблеми та перспективи розвитку фінансово-кредитної системи України: матеріали IV Всеукраїнської науково-практичної on-line-конференції*. Частина 2. Суми: 2019. 160 с.
2. Bourdieu, Pierre. *Ökonomisches Kapital - Kulturelles Kapital - Soziales Kapital*. In: Ders.: *Die verborgenen Mechanismen der Macht (Schriften zu Politik & Kultur 1)*. Herausgegeben von Margareta Steinrück. Hamburg: VSA, 2015, 49-79 p.
3. Marx, Karl. *Das Kapital. Kritik der politischen Ökonomie. Erster Band. Buch I: Der Produktionsprozeß des Kapitals*. In: Institut für Marxismus-Leninismus beim ZK der SED (Hrsg.): *Karl Marx Friedrich Engels Werke (MEW)*. Band 23. Berlin: Dietz Verlag, 1962. S. 166-167.
4. Галасюк В. В. Про визначення поняття платоспроможність в контексті концепції CCF В. В. Галасюк. *Фондовий ринок*. 2003. № 13. С. 26-33.
5. Крамаренко Г. О. *Фінансовий менеджмент: підручник* Г. О. Крамаренко. Київ: ЦУЛ, 2006. 520 с.
6. Міжнародні комерційні угоди та розрахунки: нормативно-правове регламентування: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. за ред. Ю. Г. Козака, Н. С. Логвінової; М-во освіти і науки України. Київ: Центр учбової літератури, 2010. 648 с.
7. Іванов В. Концептуальні засади забезпечення платоспроможності підприємства. *Економіка*. №9 (100). Маріуполь: 2009. С. 4-8.
8. Einbock S. Eigenkapital. URL: https://www.focus.de/finanzen/boerse/lexikon/boersenlexikon-eigenkapital_id_11370494.html (Дата звернення: 10.09.2025).
9. Heinrich Stackelberg. *Kapital und Zins in der stationären Verkehrswirtschaft*. *Journal of Economics*, Springer, vol. 10(1), February, 1941. p. 25-61.
10. Ashauer-Moll, E. *Kapitalanlagen im Betriebsvermögen*. In:

Abgeltungsteuer. Springer Gabler, Wiesbaden, 2023. P. 247.

11. De Luca, Pasquale. Corporate Finance. Fundamentals of Value and Price. Springer Texts in Business and Economics. 633 p.

12. Круш П. В., Мастюк Д. О. Еволюція теоретичних підходів визначення сутності капіталу підприємства. *Економічний вісник НТУУ «КПІ»*. Київ, 2015. С. 198-206.

13. Oser P. Kapital. URL: <https://wirtschaftslexikon.gabler.de/definition/kapital-38061#references> (Дата звернення: 13.11.2025).

14. Євтушевська О. О., Чернов К. І. Теоретичні аспекти власного капіталу підприємства: сутність та структура. *Економіка харчової промисловості*. Одеса, 2020. Т.12, вип. 3. С. 17-24.

15. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» [Електронний ресурс]. - URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13>. (Дата звернення: 17.11.2025)

16. Corporate enterprise. URL: <https://www.insee.fr/en/metadonnees/definition/c2030> (Дата звернення: 20.10.2025).

17. Климаш Н. І., Сухіх О. А. Особливості формування капіталу підприємств корпоративного типу. Київ, 2020. 5 с.

18. Погріщук Г. Б., Волощук Р. Є. Власний капітал підприємства: сутність і особливості формування в Україні. *Економіка та держава*. Вінниця, № 7. 2020. 8 с.

19. Черноус О. Облік та контроль формування та використання власного капіталу в системі управління підприємством. *Збірник наукових праць Всеукраїнської студентської науково-практичної конференції «Актуальні проблеми ефективного соціально-економічного розвитку України: пошук молодих»*. Випуск 120. Вінниця, 2021. с. 243.

20. Thommen, J.P., Achleitner, A.K., Gilbert, D.U., Nachmeister, D., Kaiser, G. Optimierung der Unternehmensfinanzierung. In: *Allgemeine Betriebswirtschaftslehre*.

Springer Gabler, Wiesbaden, 2017. P. 323-330. URL: https://doi.org/10.1007/978-3-658-07768-6_27

21. Solomon, E. Economic Growth and Common Stock Values. *Journal of Business*. 1955. Vol. 28, No. 2. P. 213-221.

22. Weston, J. F. A Test of Cost of Capital Propositions. *Southern Economic Journal*. 1963. Vol. 30, No. 1. P. 105-112.

23. Barbusky, J., Kutrzeba, T. Оцінка бізнесу засобами методу вільних грошових потоків. Проблеми теорії та методології бухгалтерського обліку, контролю і аналізу. Краків, 2015. с. 35-50.

24. Кошельок Г. В., Малишко В.С. Факторний аналіз рентабельності власного капіталу підприємства. Київ: КНЕУ, 2023. с. 622.

25. Сас Б. В. Комплексний підхід до організації охоронної діяльності в системі безпеки суб'єктів господарювання. Дніпро: ДНУЗТ, 2020. 80 с.

26. Пономарьов Д. Е. Капітал підприємства: сутність та аналіз формування і використання. *Наукове видання Економічна наука - Інвестиції: практика та досвід*. № 5, 2016. 56 с.

27. О.М., Мозговий, А.Ф. Баторшина, Т.О. Фролова. Міжнародні фінанси. КНЕУ, 2016. 515 с.

28. Copeland, T.E., Weston, J.F., Shastri, K.: *Financial Theory and Corporate Policy*, 4. Aufl., Boston u.a. 2002. p. 958.

29. Остренко, Т. Оптимізація формування фінансових ресурсів підприємства. URL: <https://naub.oa.edu.ua/optymizatsiya-formuvannya-finansovyyh-resursiv-pidpryjemstva/> (Дата звернення: 18.11.2025).

30. Ващенко О. П. Стратегічний аналіз діяльності ПрАТ "Київстар". *Економіка. Менеджмент. Бізнес*. 2019. № 4 (30). С. 75-79.

31. Лазоренко Л.В. Аналіз ринку мобільного зв'язку України та напрями його розвитку. *Економіка та управління підприємствами*. Миколаїв, Випуск 15. 2017. 4 с.

32. Білик М. Д., Павловська О. В., Притуляк Н. М., Невмержицька Н. Ю. Фінансовий аналіз: Навч. посіб. Вид. 2-ге, без змін. К.: КНЕУ, 2009. 592 с.

33. Польова Т. В., Кравцова Ю. В. Аналіз ліквідності балансу підприємства на прикладі ПрАТ «Бондарівське». *Дис. доктора екон. наук: 08.00.02 – Ефективна економіка*. Харків: КНТЕУ, 2018. 7 с.

34. Лахтіонова Л.А. Наявність власних оборотних джерел фінансування - абсолютний показник фінансової стійкості суб'єктів господарювання у внутрішньому фінансовому аналізі. *Наукові праці Кіровоградського національного технічного університету. Економічні науки*. Кропивницький, Випуск 18, ч. 2. 2010. 9 с.

35. "Чим нижче WACC, тим краще." Стаття. URL: <https://pcbmain.kiev.ua/poradi-dlya-domu/chim-nizhche-wacc-tim-krashhe.html> (Дата звернення: 14.11.2025)

36. Diversifikation. *Глосарій*. URL: <https://finanzierung.com/glossar/diversifikation/> (Accessed: 11.05.2024)

37. Liquidity Management. URL: <https://tipalti.com/financial-operations-hub/liquidity-management/> (Дата звернення: 10.12.2025)

38. Javadov J. The effects of macro-economic factors on the capital structure of Turkish firms. *Sтамбул*, 2009. p. 59-62.

39. Васильченко О. О. Системний аналіз макросередовища підприємств сфери послуг. *Збірник наукових праць ТДАТУ імені Дмитра Моторного (економічні науки)*, Мелітополь, №1(47). 2023. С. 14-15.

40. Визначення поняття «фінансовий важіль». URL: <http://www.managerhelp.org/hoks-45-1.html> (Дата звернення: 13.12.2025).

41. Давидов О.І. Визначення вартості власного капіталу під час оцінки вартості підприємств. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Вип. 23(1)*. Харків: ХНУ, 2017. 6 с.